

Bakgrunn for innstilling

Nettilknytning av vannkraftverk i Åkrafjorden

Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland
fylke

Tiltakshaver Sunnhordland Kraftlag Nett AS
Referanse NVE 200503307 og NVE 200701095
Dato 18.12.2014
Notatnummer KN-notat 35/2014
Ansvarlig Siv Sannem Inderberg
Saksbehandler Håvar Røstad

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

Om innstillingen Omhandler søknader om anleggskonsesjon for kraftoverføringsanlegg i medhold av energiloven. Omhandler også utarbeidelse av søknader om samtykke til ekspropriasjon og forhåndstiltredelse etter oreigningslova.

Formålet er å gi Olje- og energidepartementet en totalvurdering av om virkningene av kraftledningen er akseptable sammenholdt med nytten av kraftutbyggingen.

Innstillingen vil gi nyttig informasjon til tiltakshavere, kommuner, grunneiere, rettighetshavere og andre høringsinstanser som er involvert i saken.

Dokumentet blir lagt ut på NVEs internettsider www.nve.no.

Sammendrag

Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har i dag gitt innstilling til Olje- og energidepartementet med tilrådning om at konsesjonssøknaden etter vassdragslovgivningen til de omsøkte vannkraftverkene Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 i området ved Rullestadvatnet innvilges.

Etter en helhetlig vurdering vil NVE også tilråde at Sunnhordland Kraftlag Nett AS bør gis konsesjon i medhold av energiloven for totalt omtrent 26 kilometer lang 66 kV luftledning fra Rullestad til Blåfalli III, med tilhørende transformeringsanlegg i Rullestad transformatorstasjon og utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg slik at det blir plass til en transformatorstasjon. Anleggene er planlagt i Etne og Kvinnherad kommuner i Hordaland fylke. Etter NVEs vurdering bør hele kraftledningen bygges som luftledning, og etter omsøkt alternativ A1 mellom Tøsse og Brandvik, og etter alternativ 1 mellom Brandvik og Blåfalli III. Mellom Rullestad og Glåmo skal eksisterende 22 kV kraftledning rives for å gi plass til den nye ledningen. Ledningen skal hovedsakelig bygges med portalmaster i tre og traverser av mattet stål og komposittisolatorer.

De tre kraftverkene som anbefales konsesjon i Rullestad vil ha en produksjon på omtrent 89 GWh og installert effekt på 27,5 MW. Håfoss kraftverk vil ha en produksjon på omtrent 34,3 GWh og installert effekt på 8,5 MW. Kraftledningen og stasjonene er nødvendige for å transportere kraften til overliggende nett. Ledningene er nødvendig for å realisere den fornybare kraftproduksjonen i regionen. I tillegg vil fornybar kraftproduksjon av denne størrelsen være et verdifullt bidrag til å oppfylle våre internasjonale forpliktelser etter fornybardirektivet og ordningen med elsertifikater.

Etter NVEs vurdering vil kraftledningen ha akseptable miljø- og arealvirkninger. Kraftledningen vil for det meste ha god bakgrunnsdekning i skog og fjellterreng, men kan på enkelte strekninger, som for eksempel gjennom Skreddalen, bli et godt synlig inngrep. NVE konstaterer at flere av områdene ledningen skal bygges i er preget av eksisterende energianlegg.

Ledningen vil ikke direkte berøre rødlistede arter, men der ledningen går i ny trasé, vurderer vi at ledningen kan utgjøre en kollisjonsfare for fugl. Der ledningen erstatter eksisterende ledning, vurderer vi at dette ikke gir økt kollisjonsfare. Jaktfalk er observert i området mellom Rullestad og Tøsse, og traseen går nær to kjente hekkeplasser. Det er ikke forventet at traseen vil påføre fuglene ulemper ettersom hekkeplassene ligger mye høyere i terrenget. Eventuelle problemer er knyttet til at anleggsarbeidet som kan virke forstyrrende.

Mellom Rullestad og Tøsse krysser traseen Folgefonna nasjonalpark og et vernet vassdrag ved Mosnes. Ledningen planlegges med tremaster, i samme trasé som eksisterende 22 kV luftledning, med færre mastepunkt, og redusert skogrydding. NVE mener totalt sett at en ny 66 kV kraftledning vil ha begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag.

Mellom Tøsse og Brandvik mener NVE at alternativ A1 er det beste alternativet og vurderer at ledningen i stor grad vil skjules i terrenget og ikke være synlig i det store fjellområdet. I selve Skreddalen vil ledningen bli et godt synlig element fordi det ikke er vegetasjon eller terrengformasjoner som skjærer. NVE har vurdert at friluftslivsopplevelsen kan bli påvirket for de som søker urørt natur på strekningen, men at mulighetene for utøvelse av friluftsliv, jakt og fiske ikke endres vesentlig som følge av etableringen av en ny ledning.

NVE tilrår at det i en eventuell konsesjon settes vilkår om utarbeidelse av en miljø-, transport og anleggsplan.

NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige forholdene som vinnes ved anleggene utvilsomt vil være overveiende i forhold til de skader og ulemper som påføres andre. NVE mener derfor at Sunnhordland Kraftlag AS bør gis samtykke til ekspropriasjon for de omsøkte anleggene.

Fylkesmannen i Hordaland har fremmet innsigelse til den konsesjonsgitte ledningen.

Innhold

1	SØKNADER	4
2	NVES BEHANDLING AV SØKNADENE	7
2.1	MOTTATTE HØRINGSUTTALELSER	7
2.2	MOTTATTE INNSIGELSER	7
3	NVES VURDERINGER	8
3.1	NVES TEKNISKE VURDERINGER	8
3.2	VURDERING AV MILJØ- OG AREALVIRKNINGER AV RULLESTAD, TØSSE OG BLÅFALLI III TRANSFORMATORSTASJONER	10
3.2.1	<i>Rullestad transformatorstasjonen</i>	10
3.2.2	<i>Tøsse transformatorstasjon</i>	10
3.2.3	<i>Blåfalli III transformatorstasjon</i>	11
3.3	VURDERING AV JORDKABEL- OG SJØKABEL SOM ALTERNATIV TIL LUFTLEDNING	11
3.4	VISUELLE VIRKNINGER	13
3.4.1	<i>Rullestad-Tøsse</i>	14
3.4.2	<i>Tøsse-Brandvik</i>	16
3.4.3	<i>Brandvik-Blåfalli</i>	19
3.5	VIRKNINGER FOR KULTURMINNER OG KULTURMILJØ	20
3.6	INNGREPSFRIE NATUROMRÅDER (INON)	20
3.7	VURDERING AV LUFTLEDNING GJENNOM FOLGEFONNA NASJONALPARK OG VERNET VASSDRAG MOSNESELVA	21
3.8	VURDERINGER ETTER NATURMANGFOLDLOVEN	25
3.8.1	<i>Vurdering av virkninger på naturmangfoldet</i>	25
3.8.2	<i>Kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet, §§ 8 og 9</i>	27
3.8.3	<i>Samlet belastning på økosystemet § 10</i>	28
3.8.4	<i>Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12</i>	29
3.9	AVBØTENDE TILTAK	29
3.10	MILJØ-, TRANSPORT- OG ANLEGGSPPLAN	30
4	NVES AVVEIINGER	31
5	NVES INNSTILLING TIL OLJE- OG ENERGIDEPARTEMENTET	33
6	NVES VURDERING AV SØKNADER OM EKSPROPRIASJON OG FORHÅNDSTILTREDELSE	35
6.1	HJEMMEL	35
6.2	OMFANG AV EKSPROPRIASJON	35
6.3	INTERESSEAVVEIING	36
6.4	NVES SAMTYKKE TIL EKSPROPRIASJON	36

Vedlegg i eget dokument:

Vedlegg A: Innkomne høringsuttalelser

Vedlegg B: Oversikt over lovverk og behandlingsprosess

1 Søknader

Sunnhordland Kraftlag Nett AS (SKL Nett) sendte 12.09.2005 en konsesjonssøknad etter energiloven om å få bygge en 66 kV kraftledning mellom Brandvik og Rullestad, Rullestad transformatorstasjon, Tøsse transformatorstasjon og tverrsnittsoppgradering av 66 kV ledning mellom Blåfalli II og Brandvik. Bakgrunnen for søknaden var planene om nye vannkraftverk i Eikemoelva og Rullestadorrådet.

Mellom Fjæra og Tøsse var ledningen på et kortere strekk på 700 meter planlagt å krysse Folgefonna nasjonalpark. Verneforskriftene til Folgefonna nasjonalpark åpner for oppgradering og fornying av eksisterende 22 kV-ledning, under forutsetning av at dette ikke fører til vesentlige fysiske endringer i forhold til verneformålet, evt. om tiltaket er av vesentlig samfunnsmessig verdi. SKL Nett søkte 07.09.2005 Fylkesmannen i Hordaland om dispensasjon fra vernereglene for nasjonalparken, for å kunne oppgradere til en ny 66 kV kraftledning i samme trasé som eksisterende 22 kV ledning. I brev av 06.01.2006 avslår Fylkesmannen i Hordaland søknad om dispensasjon fra vernereglene for Folgefonna nasjonalpark. Dette begrunnes med at kravet om at tiltaket skal ha vesentlige samfunnsmessige verdier ikke synes å være oppfylt.

Med bakgrunn i ovenstående endret SKL Nett i søknad av 02.05.2006 tiltaket til å omfatte ombygging av eksisterende 22 kV ved å øke tverrsnittet på strekningen Fjæra-Tøsse, i stedet for å omsøke ny 66 kV ledning i samme trasé. En slik løsning tok utgangspunkt i de kraftutbyggingsprosjektene som på dette tidspunktet var kjent i Rullestadorrådet og ved Eikemoelva. Det viste seg imidlertid at det var planer om flere vannkraftverk i Rullestadorrådet, og at en 22 kV ikke ville ha stor nok kapasitet til å kunne overføre produksjonen fra alle prosjektene. Ettersom vannkraftprosjektene i Eikemoelva var kommet lenger i konsesjonsbehandlingen enn prosjektene i Rullestadorrådet, bestemte NVE at den omsøkte parsellen mellom Tøsse og Brandvik skulle ferdigbehandles først, og at ledningen mellom Rullestad og Tøsse skulle omsøkes på nytt, parallelt med melding og søknad etter vassdragslovgivningen for Rullestadprosjektene.

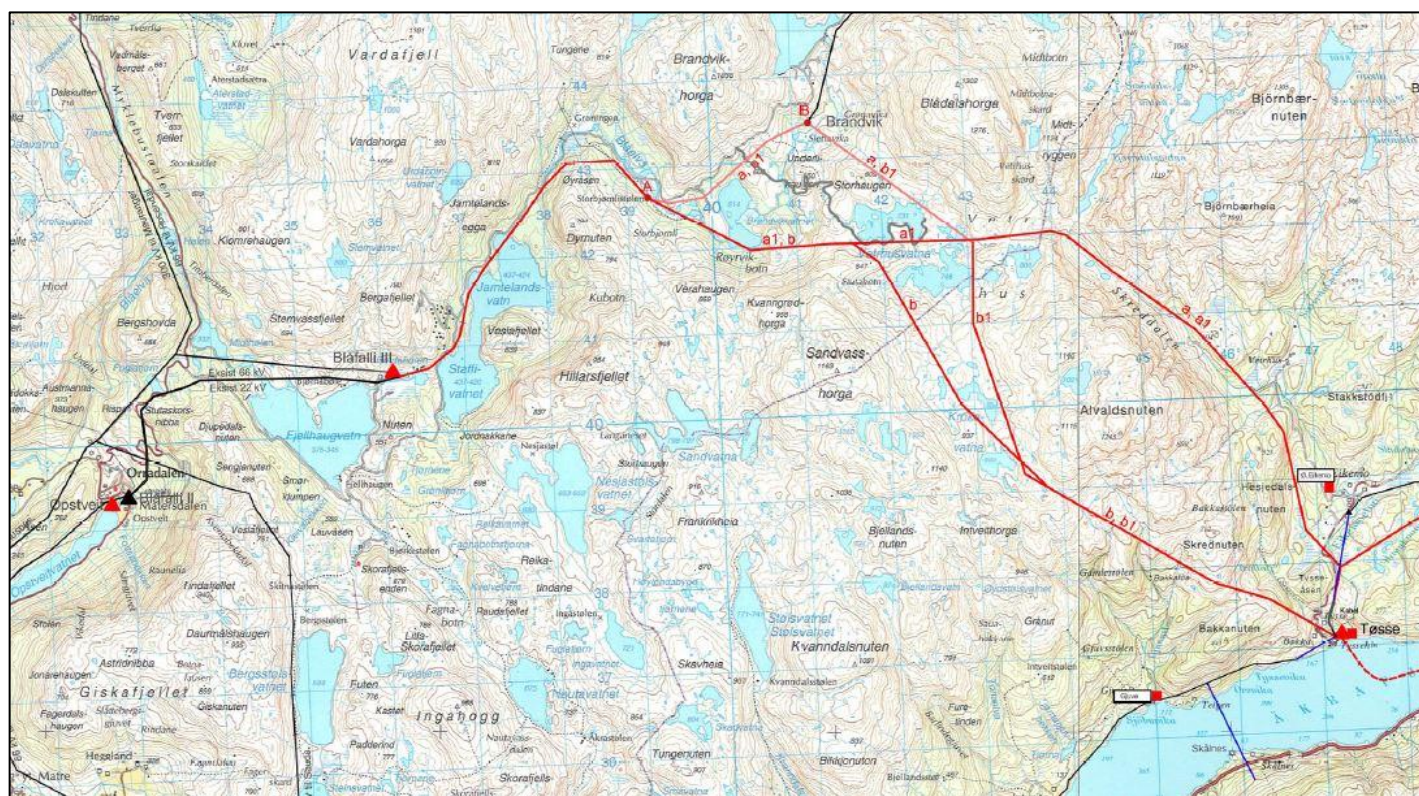
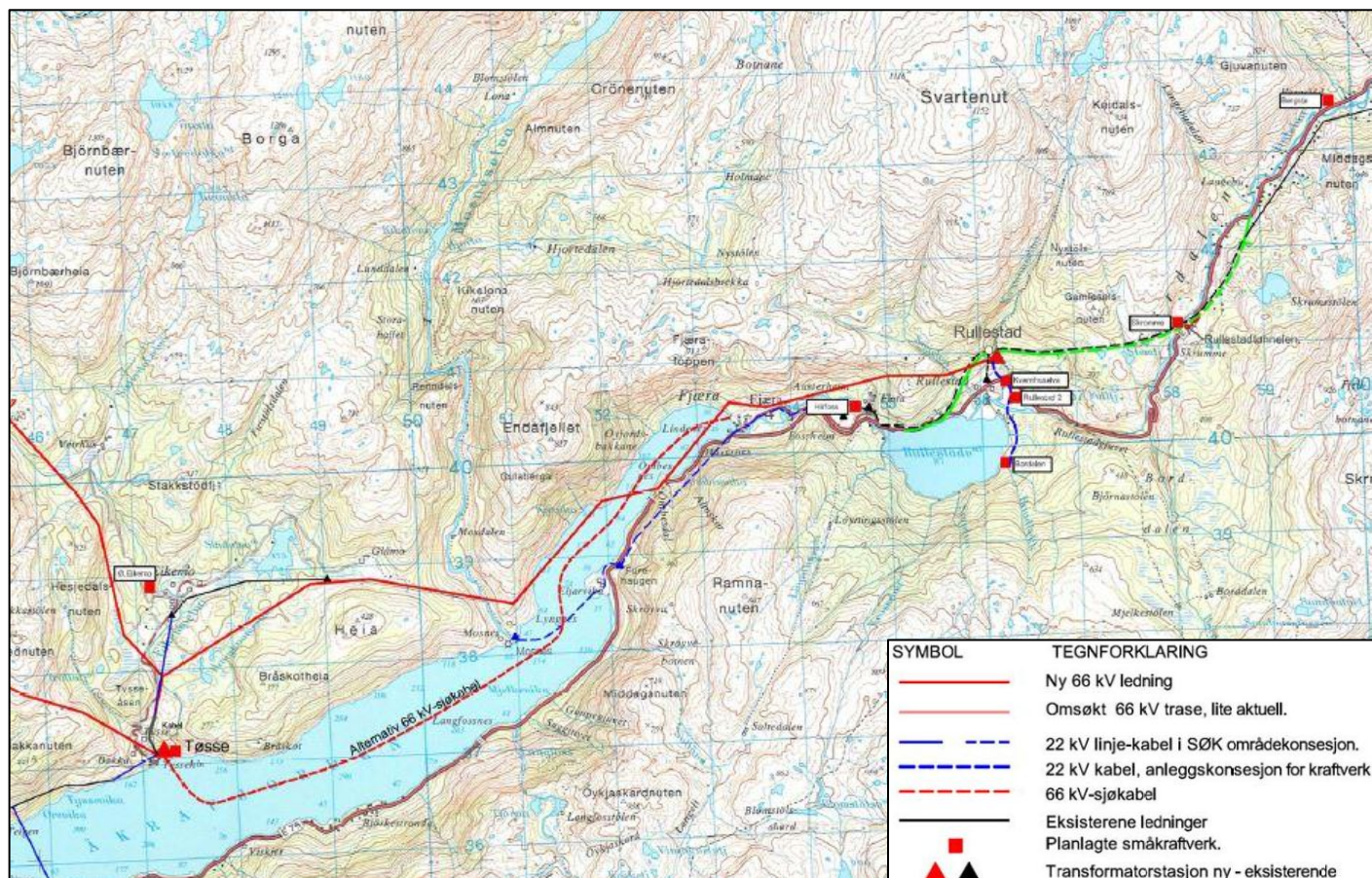
SKL Nett klaget på avslaget på søknad om dispensasjon for kryssing av Folgefonna nasjonalpark og klagen ble sendt til Miljødirektoratet for avgjørelse. I brev av 23.11.2010 anmodet NVE direktoratet om å utsette avgjørelsen om kryssing av Folgefonna nasjonalpark ved Mosnes i påvente av at NVE har foretatt en samlet vurdering av virkningene av tiltakene.

I søknad av 10.12.2010 søkte SKL Nett om anleggskonsesjon for ny 66 kV kraftledning mellom Rullestad og Tøsse, endringer av tidligere omsøkt kraftledning mellom Tøsse og Brandvik, og ny 66 kV kraftledning mellom Brandvik og Blåfalli III. Til sammen har NVE mottatt tre søknader og seks tilleggssutredninger.

SKL Nett søker også om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de elektriske anleggene, herunder rettigheter for all nødvendig ferdsel/transport. Det søkes samtidig om forhåndstiltredelse, slik at arbeidet med anleggene kan påbegynnes før eventuelt skjønn er avholdt.

Kraftledningene planlegges som portalmaster av impregnerte tre, traverser i stål eller limtre, og hengeisolatorer av herdet glass. Mastene er 10-16 meter høye. Byggeforbudsbeltet er på 26 meter og skogryddingsbeltet er på 20 meter. Mastene for fjordspennene bygges som stålmaster. Mellom Brandvik og Blåfalli III planlegges kraftledningen bygd parallelt med eksisterende 66 kV kraftledning. Eksisterende byggeforbudsbelte og skogryddingsbelte utvides med 15 meter.

Søknadene om konsesjon for vannkraftverkene og søknaden om konsesjon kraftledningene er behandlet samtidig og NVE viser til innstillingen om vannkraftverkene i Rullestad for nærmere beskrivelse av kraftverkssøknadene (NVEs notat ref. NVE 200802132-76).

2 NVEs behandling av søknadene

NVE behandler konsesjonssøknaden etter energiloven og søknad om ekspropriasjonstillatelse etter oreigningslova. Tiltaket skal også avklares etter andre sektorlover som kulturminneloven og naturmangfoldloven, i tillegg til at anlegget må merkes i henhold til gjeldende bestemmelser og retningslinjer i forskrift om merking av luftfartshinder. En nærmere omtale av lover og forskrifter finnes i vedlegg B.

2.1 Mottatte høringsuttalelser

I løpet av saksbehandlingen har NVE til sammen mottatt 34 uttalelser som angår nettilknytningen eller forhold i overliggende nett. I vedlegg A er de innkomne uttalelsene sammenfattet.

NVE konstaterer at kommunene er enig i behovet for ledningene. De ønsker at det skal legges til rette for bedre fornybar energiproduksjon og nyetablering av næringsvirksomhet i regionen. Imidlertid påpekes det at byggingen må gjøres så skånsomt som mulig.

Mange av høringsinstansene mener ledningen mellom Rullestad og Tøsse bør kables av hensyn til naturverdiene i området og til nasjonalparken ved Mosnes. Fylkesmannen har fremmet innsigelse til luftledning på denne strekningen. Trasealternativet gjennom Skreddalen har vært omstridt på grunn av det unike geologiske landskapet.

Berørte privatpersoner har ønsket om at ledningen skal bygges på en slik måte at de ikke berører dem direkte, men enkelte uttrykker likevel at de ser behov for ledningen. Innspillene fra privatpersoner er i hovedsak knyttet til visuelle effekter, virkninger for friluftsliv og frykt for at ledningen kan medføre helsemessige virkninger.

Flere uttalelser påpeker at fjordspennene bør være spent så høyt at de ikke legger hindringer for eventuell skipstrafikk i fjorden.

2.2 Mottatte innsigelser

NVE har mottatt innsigelse fra Fylkesmannen i Hordaland. Fylkesmannen viser til at søknaden om kraftledning mellom Rullestad og Tøsse har klare mangler når det gjelder utredningsnivå. De mener det ikke er utført tilstrekkelig med vurderinger etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlovens paragrafer § 8-12. Videre viser fylkesmannen til naturmangfoldlovens krav om å velge løsninger som gir minst mulig skade på natur, og mener NVE bør gi konsesjon til kabling av kraftledningen. De mener også at den planlagt kryssingen av Folgefonna nasjonalpark er i strid med vernereglene og med verneformålet. Opprettingen av nasjonalparken er et uttrykk for at området har særlige nasjonale og internasjonale naturkvaliteter der det ikke skal tillates nye tekniske inngrep. Med bakgrunn i dette fremmet fylkesmannen innsigelse til luftledning mellom Rullestad og Tøsse.

I forbindelse med sluttbefaringen 05.09.2012 ble det avholdt innsigelsesmøte mellom NVE og Fylkesmannen. Fylkesmannen fant ikke grunnlag for å trekke sine innsigelser i saken og opprettholder dermed innsigelsen. NVE tok dette til etterretning og påpekte at et eventuelt vedtak som ikke imøtekommer innsigelsene blir oversendt Olje- og energidepartementet til endelig avgjørelse.

3 NVEs vurderinger

I dette kapittelet vurderer NVE de omsøkte anleggene og innkomne uttalelser. Våre vurderinger er basert på søknadene og tilleggsopplysningene, høringsuttalelsene, befaringene, og NVEs egne erfaringer.

Bakgrunnen for søknaden er behovet for tilknytning av kraftverkene i Rullestad. SKL Nett har tilknytningsplikt og dette innebærer at SKL Nett har plikt til å utrede, søke konsesjon og dersom det blir gitt konsesjon, investere i nødvendige nettanlegg.

Fordelene for samfunnet ved å bygge ledningen er tilgang på mer fornybar elektrisitetsproduksjon, i tråd med politiske målsettinger. Vi viser til NVEs innstilling for kraftverkene i Rullestad (NVE-ref. 200802132-76) for nærmere beskrivelse av vurderingene av kraftverkssøknadene.

3.1 NVEs tekniske vurderinger

Nettkapasitet

Søknadene begrunnes hovedsakelig med behovet for å transportere kraft fra den planlagte produksjonen i Rullestadområdet og langs Åkrafjorden. I innstillingen for vannkraftverkene ved Rullestad anbefaler NVE at det gis konsesjon til Bordalen 2 eller 3, samt Skromme og Kvernhuselva kraftverker. NVE mener samtidig at det ikke bør gis konsesjon til Rullestad 2 og Bordalen 1 kraftverker. Ved Fjæra anbefaler NVE anbefaler at det gis konsesjon til Håfoss kraftverk.

De tre kraftverkene som anbefales konsesjon i Rullestad vil ha en produksjon på omtrent 89 GWh og installert effekt på 27,5 MW. Håfoss vil ha en produksjon på omtrent 34,3 GWh og installert effekt på 8,5 MW. Tøsse og Eikemo kraftverker er omsøkt og ligger til behandling i NVE.

Dersom alle vannkraftverkene som er planlagt blir realisert, vil det ikke være nok kapasitet i eksisterende nett til å transportere produksjonen ut av området. SKL Nett søker derfor om konsesjon til en ny 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III med tilhørende transformeringer i Rullestad og Blåfalli III. Det vil i tillegg være nødvendig med 22 kV kraftledninger for å koble kraftverkene til forbindelsen på 66 kV. Disse er ikke en del av utbyggingen omsøkt av SKL Nett da dette er tenkt bygget i medhold av områdekonsesjonen til Skånevik Ølen Kraftlag. Innmating av produksjonen fra vannkraftverkene skjer i et område med liten belastning i dag, slik at tilnærmet all produksjon vil bli transportert ut av området. Det er i søknadene utredet flere ulike løsninger for nettilknytning av det aktuelle produksjonspotensialet. SKL Nett har vurdert at en overføring mot Blåfalli er den beste tekniske og økonomiske løsning. Tiltaket vil også løse flaskehalsproblemer i Blåfalli og vil gi et nytt og bedre koblingsfelt for Blåfalli III. I tillegg er kapasiteten i eksisterende sentralnettsutveksling i Blåfalli Vik minimal ved lettlast med all tilknyttet produksjon innfasert.

NVE tilrår utbygging av et mulig produksjonspotensial på omtrent 120 GWh med en installert effekt på omtrent 36 MW. I tillegg er det gitt konsesjon til og omsøkt flere prosjekter som potensielt skal mates inn på samme overføring. SKL Nett opplyser at deres vurderinger er basert på en overføring av 42 MW fra Rullestad. I tillegg har de dimensjonert anleggene for overføring fra Håfoss og Bergstø på til sammen 13 MW. Dette betyr at SKL Nett har lagt til grunn en totaloverføring fra Rullestadområdet på omtrent 55 MW i sin søknad. Videre fra Tøsse har SKL Nett beregnet potensiell overføring på til sammen 30 MW.

NVE vurderer at det er behov for en 66 kV ledning for å få tilknyttet 34 MW ny produksjon i Rullestadområdet. Dette er for mye produksjon til å kunne transportere ut strømmen på en 22 kV ledning og vil selv ved en reduksjon i produksjonsvolumet, medført store tap og spenningsproblemer.

Prosjektet er omtalt i den regionale kraftsystemutredningen som et nødvendig prosjekt for å utløse ny produksjon i Åkrafjordområdet.

Tøsse transformatorstasjon

SKL Nett har søkt om transformering i en ny transformatorstasjon i Tøsse. Denne er planlagt sammen med et eventuelt nytt kraftverk i Tøsse. Søknadene om å få bygge Tøsse og Eikemo kraftverk ferdigbehandles ikke nå og NVE tar derfor heller ikke stilling til en ny transformatorstasjon i Tøsse. Vi konstaterer imidlertid at den omsøkte ledningen fra Rullestad til Blåfalli III, legger til rette for en fremtidig tilkobling til en ny transformatorstasjon i Tøsse dersom det senere skulle være aktuelt med ny produksjon i dette området.

Blåfalli III

SKL Nett har søkt om at Blåfalli transformatorstasjon bygges ut med transformering opp til 300 kV. Med tanke på den framtidige utviklingen av nettet mener NVE dette er lite hensiktsmessig. I kraftsystemutredningen for sentralnettet 2013 er Blåfalli en del av spenningsoppgradering av 420 kV ledningen Samnanger-Sauda og 300 kV ledningene som SKL Nett eier i området (kalt SKL-ringen). Statnett har i sin uttalelse på det omsøkte tiltaket sagt at de ønsker 420 kV drift i Blåfalli og at anlegg i denne stasjonen bør være dimensjonert for fremtidig drift på 420 kV. Etter NVE sin vurdering er tidspunkt for 420 kV drift usikkert, men er likevel såpass nært frem i tid at utvidelser i Blåfalli transformatorstasjon bør dimensjoneres for fremtidig drift på 420 kV. SKL Nett har oppgitt at merkostnaden ved å bygge anlegget ved Blåfalli III for 420 kV i stedet for 300 kV vil beløpe seg på omtrent 3 millioner kroner. NVE mener at det er sannsynliggjort at det vil bli 420 kV spenning i dette området i løpet av neste 10 års periode og anbefaler derfor at anlegget i Blåfalli III klargjøres for 420 kV spenning.

Kostnader

De totale kostnadene for kraftledninger og transformeringsanlegg er på omtrent 159 millioner kroner. Rullestad–Tøsse har en kostnad på omtrent 48,5 millioner kroner. Dersom man skulle legge jord- og sjøkabler på denne strekningen ville kostnadene blitt omtrent 101,5 millioner kroner. Tøsse–Brandvik har en kostnad på omtrent 21,9 millioner kroner, etter det billigste alternativet. Brandvik–Blåfalli III har en kostnad på omtrent 89,3 millioner kroner. NVE mener at kostnadene er i tråd med det man ser i tilsvarende prosjekter. Dette er en produksjonsledning som skal betales av nye vannkraftprodusenter, og NVE legger derfor ingen avgjørende vekt på kostnadene i totalvurderingen. Vi viser for øvrig til vurdering av kabel som alternativ til luftledning i kapittel 3.3 hvor vi ikke mener at ekstrakostnadene knyttet til kabel ikke kan forsvares i medhold av gjeldende retningslinjer for kabling. Disse ekstrakostnadene vil redusere lønnsomheten i alle produksjonsprosjektene.

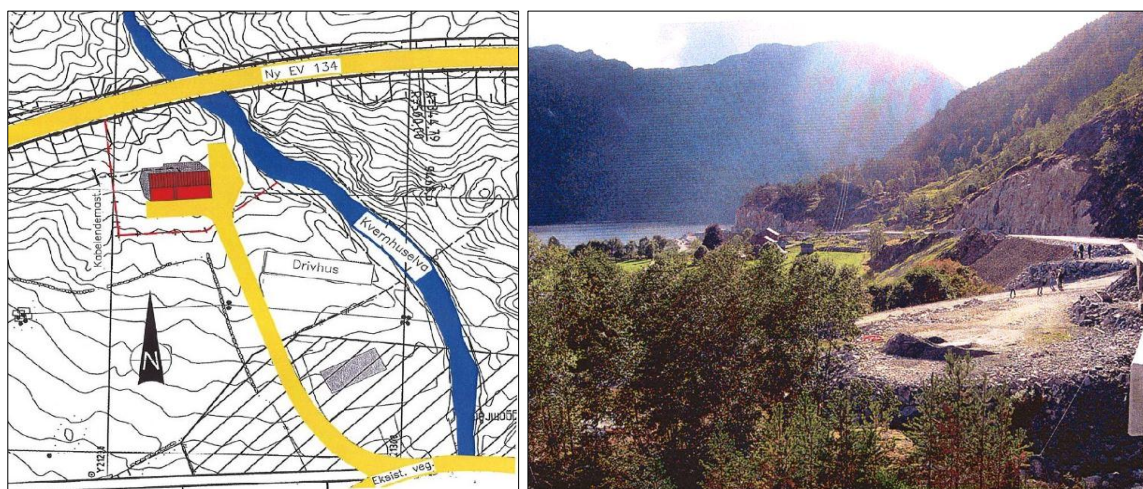
Konklusjon teknisk og økonomisk vurdering

Begrunnelsen for den omsøkte ledningen er realisering av ny vannkraftproduksjon og NVE mener den omsøkte løsningen er den mest fornuftige måten å realisere dette potensialet på. Dersom det skulle bli gitt konsesjon, vurderer vi at den beste systemtekniske løsningen for nettilknytningen er å bygge 66 kV kraftledning fra Rullestad til Blåfalli III. Videre mener vi at SKL Nett bør klargjøre transformatorstasjonen i Blåfalli III for en fremtidig overgang til 420 kV.

3.2 Vurdering av miljø- og arealvirkninger av Rullestad, Tøsse og Blåfalli III transformatorstasjoner

3.2.1 Rullestad transformatorstasjonen

Rullestad transformatorstasjon med 60 MVA 66/22 kV transformator og 66 kV koblingsfelt er planlagt som et innendørsanlegg, plassert ved Kvernhuselva, rett sør for europavei 134. Stasjonsbygningen utformes som et lite hus og har grunnflate på omtrent 200 kvadratmeter. Hele stasjonsområdet vil ha en størrelse på omtrent 1.900 kvadratmeter.

Figur 1: Kartet til venstre viser plasseringen av Rullestad transformatorstasjon. Bildet til høyre viser steinfyllingen der stasjonstomten skal være. Helt til høyre i bildet sees europavei 134. Kart og bilde fra SKL Nett.

Stasjonen er planlagt på en eksisterende steinfylling i samråd med grunneier. Nærmeste bebyggelse er et drivhus som ligger omtrent 50 meter fra transformatorstasjonen, nærmeste bolig har en avstand på omtrent 130 meter. For tilgang til stasjonen er det planlagt å benytte en anleggsvei ned til eksisterende vei som Statens Vegvesen etablerte for å bygge europavei 134. Statens Vegvesen Region Vest påpeker at dersom eksisterende avkjørsel skal benyttes til frakt av anleggsmaskiner og materiell i anleggsperioden, må avkjørselen være dimensjonert for dette. NVE legger til grunn av SKL Nett avklarer dette med vegvesenet.

Transformatorstasjonen vil ligge godt i terrenget og vil ikke føre til vesentlige nye inngrep. Anlegget vil være synlig, men NVE kan ikke se at anlegget vil ha virkninger for allmenn interesser.

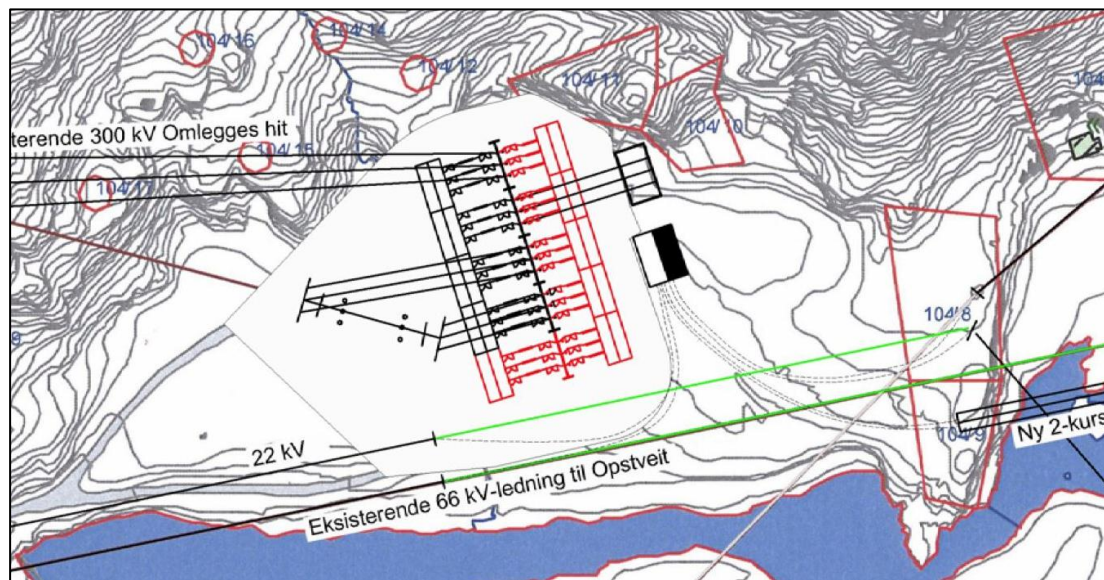
3.2.2 Tøsse transformatorstasjon

Tøsse transformatorstasjon er planlagt bygget i samme bygning som Tøsse kraftverk. Tøsse kraftverk ble omsøkt i 2006 og ligger til behandling i NVE. Kraftverket er planlagt med en produksjon på 26 GWh og installert effekt på 5 MW.

Vi ser det ikke som hensiktsmessig å vurdere konsesjon til Tøsse transformatorstasjon før det eventuelt er gitt konsesjon til kraftverket. NVE vil derfor ikke vurdere konsesjonsspørsmålet for Tøsse transformatorstasjon på dette tidspunkt. Ytterligere virkninger av selve transformatorstasjonen må sees i sammenheng med vurderingene av Tøsse kraftverk. NVE vil sende innstilling for Tøsse kraftverk i 2015.

3.2.3 Blåfalli III transformatorstasjon

Blåfalli III transformatorstasjon med 150 MVA 300/66/22 kV vil bli plassert inne på eksisterende område for Blåfalli koblingsstasjon. For å få plass til utvidelsen, tar SKL Nett sikte på å kjøpe tomt av Kvinnherad kommune. SKL Nett har søkt om ekspropriasjon for ervervelse av grunn etter oreigningslova for de tilfeller der man ikke kommer frem til minnelige avtaler.

Figur 2: Blåfalli III transformatorstasjon. Utvidelse av stasjonen er inntegnet med rødt. Kart fra SKL Nett.

Håkon Førland, Agnethe Nesheim og Svein Jarle Furdal sier i sin uttalelse at en utvidelse mot sør og mot øst, vil fjerne veien frem til parkeringsplassen og til innhengningen for sau. De ønsker at veien frem til parkeringsplassen blir beholdt eller erstattet av en ny vei slik det er mulig å komme seg frem, også under anleggsperioden. NVE legger til grunn at dette blir avklart i detaljarbeidet med prosjektet, dersom det skulle bli gitt konsesjon.

SKL Nett har søkt om at Blåfalli transformatorstasjon bygges ut med transformering opp til 300 kV. Med tanke på den framtidige utviklingen av nettet mener NVE dette er lite hensiktsmessig. Dersom det skulle bli gitt konsesjon, vurderer vi at den beste systemtekniske løsningen er at SKL Nett klargjør transformatorstasjonen i Blåfalli III for en fremtidig overgang til 420 kV systemspenning. Se kapittel 3.1 ytterligere vurderinger vedrørende systemvalg.

NVE kan ikke se at anlegget vil gi økte visuelle forstyrrelser eller på noen annen måte være mer skjemmende sammenliknet med det som allerede eksisterer av anlegg i området. Sammenliknet med andre inngrep som eksisterende vannkraftanlegg, veier, transformeringsanlegg og kraftledninger mener NVE stasjonen vil være lite fremtredende i landskapet eller tillegge ytterligere negative virkninger.

3.3 Vurdering av jordkabel- og sjøkabel som alternativ til luftledning

Da flere av høringsuttalelsene omhandler kabel som alternativ til luftledning, gjør NVE i dette avsnittet rede for norske retningslinjer for valg av kabel på dette spenningsnivået. Disse retningslinjene ligger til grunn for de løsningene som utbyggere velger å søke om konsesjon for, og for NVEs konsesjonsvurderinger i alle kraftledningssaker.

Regjeringen har i nettmeldingen presisert kriteriene for når det kan være aktuelt å fravike fra hovedregelen om at kraftledninger i regionalnettet (66 og 132 kV) skal bygges som luftledning:

- *luftledning er tekniske vanskelig eller umulig, som ved kryssing av sjø eller der den kommer nærmere bebyggelse enn tillatt etter gjeldende lover og forskrifter*
- *luftledning vil gi særlig store ulemper for bomiljø og nærfriluftsområder der det er knapphet på slik areal, eller der kabling gir særlige miljøgevinster*
- *kabling kan gi en vesentlig bedre totalløsning alle hensyn tatt i betraktning, for eksempel der alternativet ville ha vært en innskutt luftledning på en kortere strekning av et kabelanlegg eller ved at kabling inn og ut av transformatorstasjoner kan avlaste av hensyn til bebyggelse og nærmiljø*
- *kabling av eksisterende regionalnett kan frigjøre traseer til ledninger på høyere spenningsnivå og dermed gi en vesentlig reduksjon i negative virkninger av en større ledning, eller oppnå en vesentlig bedre trasé for den større ledningen*
- *kablingen er finansiert av nyttehavere med det formål å frigjøre arealer til for eksempel boligområder eller næringsutvikling, samtidig som bruk av kabel for øvrig er akseptabelt ut fra andre hensyn*

Bakgrunnen for ovennevnte forvaltningsstrategi er i hovedsak at kabling er betydelig mer kostnadskrevende enn å bygge luftledning. Det skyldes at kabelanlegg er dyrere i innkjøp enn luftledninger og krever graving eller kostbar sprenging av grøft. Kabeltraseer vil ofte også bli lengre enn en luftledningstrasé, som i normalt følger rettete linjer. For 66 kV-ledninger er kabling i størrelsesorden 3-4 ganger dyrere. I tillegg gir kabel beredskapsmessige utfordringer, da feil på kabelanlegg tar betydelig lengre tid å finne og rette enn feil på luftledninger.

Krav om kabling av kraftledningen SKL Nett har søkt om å bygge må, etter NVEs vurdering, vurderes opp mot det ovennevnte unntakstilfellet "*der kabling gir særlige miljøgevinster*", og i hovedsak knyttet til visuelle virkninger.

SKL Nett har ikke søkt om å bygge kabler. De har kun foretatt en vurdering av kabel på strekningen mellom Rullestad og Tøsse. SKL Nett har ikke foretatt noen utredninger for jordkabler på strekningen mellom Tøsse og Blåfalli. Dette begrunner de med at sprenging, grøfting og etablering av transportveier i fjellterreng har betydelige merkostnader. I tillegg vil disse tiltakene medføre store sår i landskapet.

Mellom Rullestad og Tøsse er det vurdert en kombinert løsning med en 3,5 kilometer lang jordkabel fra Rullestad transformatorstasjon frem til Åkrafjorden. Derfra er det vurdert en 8,6 kilometer lang sjøkabel frem til Tøsse transformatorstasjon. De totale kostnadene for jord- og sjøkabel mellom Rullestad og Tøsse er estimert til 101,5 millioner kroner. Kostnadene for luftledning er estimert til 48,5 millioner kroner. Tilleggskostnaden for jord- og sjøkabler på denne strekningen vil beløpe seg til omtrent 53 millioner kroner. SKL Nett presiserer at det er teknisk mulig å benytte kabler, men mener tilleggskostnaden ikke står i forhold til den miljøgevinsten som eventuelt kan oppnås. Med bakgrunn i dette, og retningslinjene for bruk av kabel i regionalnettet, har de ikke søkt om anleggskonsesjon for bruk av kabler.

Miljødirektoratet mener at alternativet med sjøkabel fra Tøsse til Fjæra er en miljømessig bedre løsning enn luftledning som krysser både nasjonalpark og fjorden. Kostnadene ved dette bør ses i en større sammenheng, og vurderes opp mot naturmangfoldlovens §§ 11 og 12. Videre sier de at

oppgraderingen av ledningen er en god mulighet til å fjerne det skjemmende inngrepet som eksisterende ledning utgjør. De mener at sjøkabling sett i lys av de samlede gevinstene av tiltaket, gir begrensede ekstrakostnader.

Etne kommune mener at en løsning med sjøkabel er urealistisk med denne tilleggskostnaden. Kommunen mener derfor NVE bør se bort fra alternativet med sjøkabel.

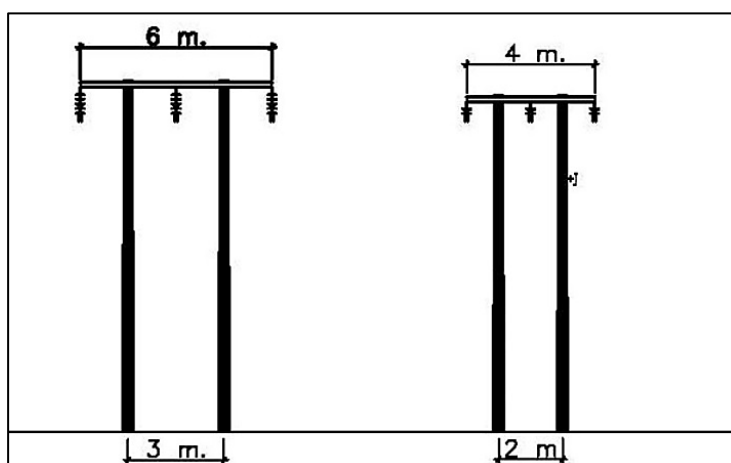
Haugesund Turistforening og Forum for naturvern og friluftsliv Hordaland mener at kraftledningen mellom Fjæra og Rullestad bør føres frem som jordkabel. De mener ledningen vil bli meget synlig og dominerende i et landskap som er dramatisk og trangt. De presiserer at en ny ledning mellom Flota og Rullestad ikke må tillates, da den vil bli vært synlig i det sårbare landskapet ned mot Rullestadgårdene.

Merkostnader på 53 millioner kroner ved en kabelløsning vil etter NVEs vurdering ikke kunne forsvares ut fra de de ulempene den nye 66 kV- ledningen vil kunne medføre. Vi legger vekt på at traseen hovedsakelig følger eksisterende trasé for 22 kV og at en ny luftledning med tremaster ikke vil føre til vesentlig nye ulemper utover hva som er tilfellet med dagens ledning. Selv om ny ledning i likhet med eksisterende må krysse fjorden tre ganger på grunn av det bratte terrenget innerst i fjorden, mener NVE at de visuelle virkningene er begrenset. Vi vurderer at luftledningen ikke gir særlige ulemper for bomiljø og nærfriluftsområder, og vurderer at de fordeler som oppnås visuelt eller arealmessig ikke kan forsvares med utgangspunkt i dagens retningslinjer for kabling.

I de videre vurderingene vil NVE ikke vurdere jord- eller sjøkabler ytterligere.

3.4 Visuelle virkninger

Konsekvensene for naturlandskap, kulturmiljø, friluftsliv og til en viss grad bebyggelse er like i den forstand at de i vesentlig grad er knyttet til visuell påvirkning og ikke direkte konflikt med arealbruksinteresser. NVE har derfor valgt å vurdere virkninger for disse interessene samlet under betegnelsen visuell virkninger. I vurderingene under velger vi å omtale den omsøkte 66 kV ledningen i tre delstrekninger: Rullestad-Tøsse, Tøsse-Brandvik og Brandvik-Blåfalli III. Det er i all hovedsak søkt om H-master i tre for hele ledningen.

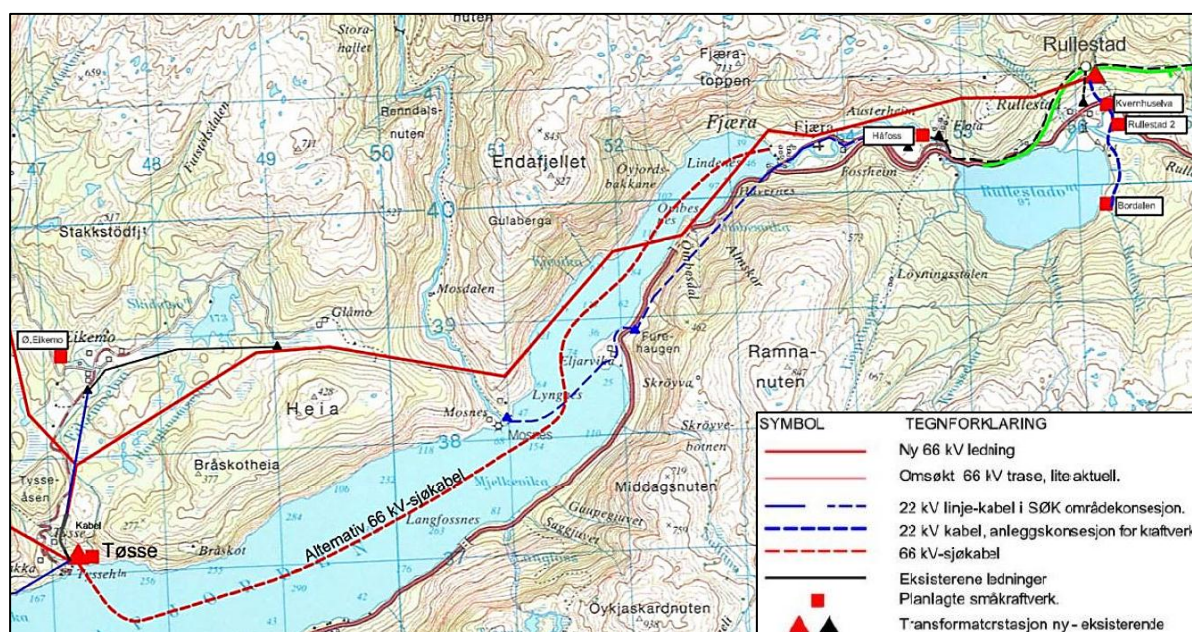
Figur 3: Figuren viser en sammenligning av mastene for 22 kV og 66 kV ledninger. Masten til venstre er dimensjonert for 66 kV. Masten til høyre er dimensjonert for 22 kV. Figur fra SKL Nett.

3.4.1 Rullestad–Tøsse

Fra Rullestad transformatorstasjon søkes det om en 50 meter lang jordkabel og en 10,1 kilometer lang luftledning frem til en eventuelt fremtidig avgreining ved Tøsse. Det søkes om ett trasealternativ, hovedsakelig i samme trasé som eksisterende 22 kV-ledning, inkludert tre fjordspenn innerst i Åkrafjorden. Den omsøkte traseen avviker fra eksisterende trasé mellom Rullestad og Fjæra, og mellom Glåmo og Tøsseåsen. Der den nye ledningen planlegges i samme trasé som eksisterende ledning vil denne rives for å gi plass til den nye ledningen. Dette gjelder for strekningen mellom Rullestad og Glåmo. Mellom Glåmo og Eikemo er det usikkert om eksisterende ledning blir stående. Eksisterende 22 kV-ledning eies av Skånevik Ølen Kraftlag som vil etablere en ny 22 kV ledning som jordkabel. Arbeidet med denne jordkabelen er allerede påbegynt.

Ledningen planlegges med tre fjordspenn i samme trasé som eksisterende spenn. Det første spennet går fra Fjæra til Ømbesneset, det andre spennet går fra Ømbesneset til Raudnabben ved Kjevika, og det siste spennet går langs fjorden frem til Tenneryggen ved Mosnes.

Avhengig av hvilken trasé som velges ut fra Tøsse, så går ledningen fra Rullestad enten ned mot den omsøkte Tøsse kraftverk og transformatorstasjon og videre mot vestsiden av Alvaldsnuten, eller så ender denne strekningen ved T-avgreiningen i Tøsseåsen.

Figur 4: Planlagt trasé inntegnet med rød strek. Kartet viser traseen fra Rullestad til Tøsse. Kart fra SKL Nett.

Med unntak av traseen i selve Åkrafjorden der omsøkte alternativ går i bratte fjellsider, går traseen gjennom en blanding av fjell, områder med lav vegetasjon og vegetasjonsbelter av ulike typer skog, for det meste furuskog. Fra Rullestad transformatorstasjon går traseen på fjellgrunn ned til Flota hvor det er planlagt et langt spenn over dyrket mark. Videre ned til Fjæra går traseen langs fjellveggen eller på stein og grusavsetninger der det vokser litt skog. Ved Mosnes krysser ledningen Folgefonna nasjonalpark, før den fortsetter videre til Glåmo i et terreng som er berglendt og med lite skog. Mellom Glåmo og Tøsse er det en del naturskog med blanding av furu og gran. For vurderinger vedrørende passering av nasjonalparken viser vi til kapittel 3.7.

Ifølge søknaden er traseen lite synlig fra Eikemo, på Glåmo og Mosdal er det kun fritidsboliger og ved Fjæra er traseen synlig i samme trasé som eksisterende ledning. Ved Flota er ledningen planlagt å passere omtrent 80 meter bak husene, mens eksisterende ledning går like foran husene. Traseen ned mot Rullestad vil bli synlig fra gårdene på Rullestad, men vil få god bakgrunnsdekning. Nærmeste hus på Rullestad blir liggende omtrent 90 meter fra traseen. På andre siden av fjorden, ved Eljarvik er det i dag et fjordspenn fra Bastaskår til Eljarvik. Dette fjordspennet vil kunne rives dersom det gis konsesjon til den omsøkte ledningen.

Etne kommune mener traseen fra Glåmo over til Tøsse bør gå langs Eikemoelva sør for gårdene, heller enn over Haugkvamselva, nord for Bråskotheia. På den måten unngår man inngrep i det som i dag er urørt natur og jaktområdet. SKL Nett begrunner trasevalget med at de vil trekke ledningen bort fra det åpne landskapsrommet rundt gårdene på Eikemo og dermed redusere de visuelle virkningene i dette området. Traseendringer er det mest effektive virkemiddelet NVE har for å redusere de visuelle virkningene. Ved legge traseen langs Haugkvamselva utnytter en muligheten til ta hensyn til bebyggelse slik at ledningen blir mindre synlig fra gårdene på Eikemo.

Hordaland fylkeskommune opplyser at det en del friluftaktivitet langs Åkrafjorden, med båtliv og fiske fra land og båt. Det arrangeres også en årlig fiskefestival. Området innehar også to lakseelver; Mosneselva og Fjæraelva. Videre sier de at det utøves jakt på hjort og småvilt i områdene ved Brandvik, Eikemo, Mosnes, Fjæra og Rullestad.

Etne Næringsutvikling sier i sin uttalelse at planene om ny kraftledning ikke har negativ effekt på reiselivet. De mener det er viktige i denne sammenhengen å vurdere de visuelle virkningene av kraftledningen sett fra fjorden, der en har fjordcruise flere dager i uken, gjennom sommersesongen. Siden det eksisterer en kraftledning i området fra før mener Etne Næringsutvikling en oppgradering ikke påvirke reiselivet nevneverdig. Det er positivt at tiltaket vil kunne føre til en opprydding i lavspentnettet.

Flere høringsinstanser, herunder Kystverket Vest, mener at fjordspennene bør spennes så høyt at de ikke vil være til hinder for eksisterende og fremtidig trafikk av cruiseskip i Åkrafjorden. I Åkrafjorden går det flere fjordspenn som har fri seilingshøyde på 50 meter, men det innerste spennet fra Ømbesnes til Fjæra har en seilingshøyde på 40 meter. SKL Nett mener denne kan økes til 50 meter ved å justere plasseringen av spennmastene ved Fjæra. NVE legger til grunn at dette kan vurderes i en eventuell miljø-, transport- og anleggsplan.

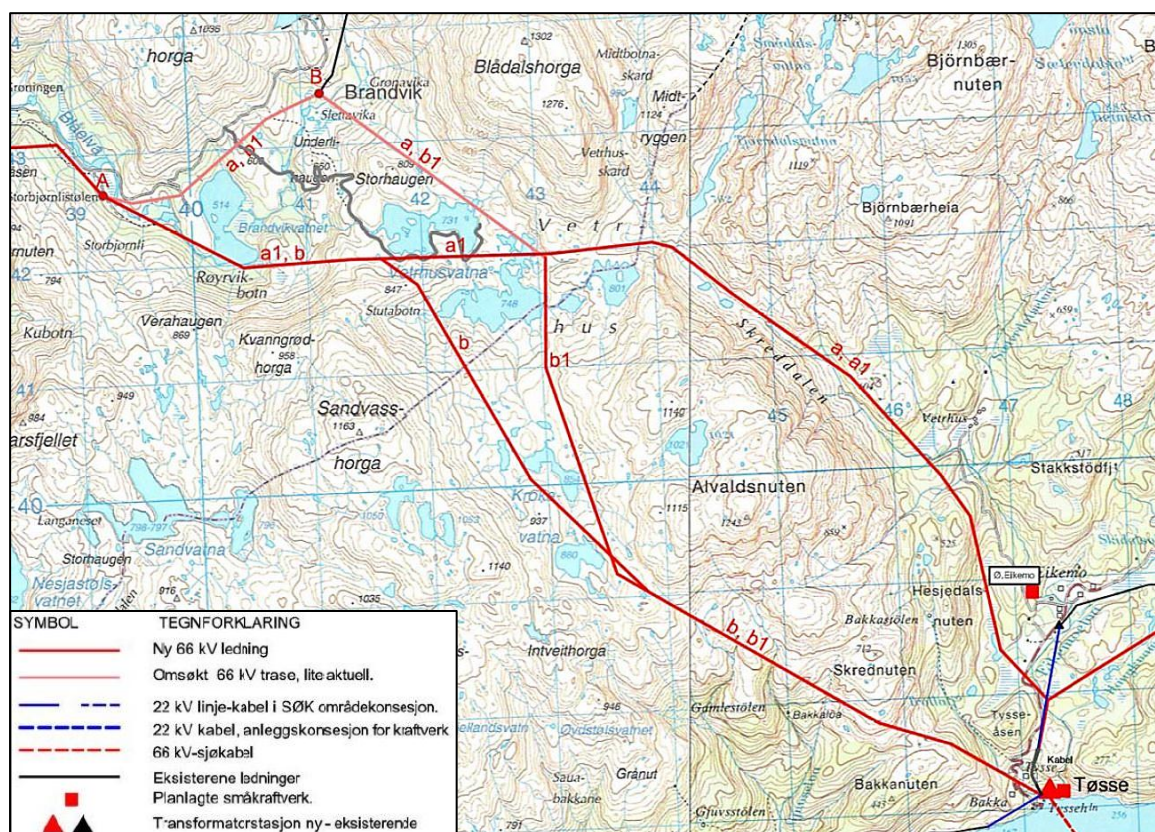
Etter NVEs vurdering er de visuelle virkningene av den nye 66 kV-ledningen tilstrekkelig utredet i søknaden, blant annet gjennom visualiseringer. 66 kV-ledningen er større enn dagens ledning og det blir færre master, men utformingen er ellers lik. På noe avstand vil gammel og ny ledning derfor gi tilnærmet likt inntrykk. Den visuelle endringen vil først og fremst oppleves der den nye 66 kV-ledningen blir et helt nytt inngrep. Det gjelder strekningene fra Rullestad til Flota og Glåmo til Tøsseåsen. Traseen går i bratt terreng og ledningen vil i store deler av traseen gå i fjellsider og skråninger. Dette gir god bakgrunnsdekning på mesteparten av traseen. Ledningen vil oppfattes ulikt avhengig av om det er vegetasjon eller fjell i bakgrunnen og hvor du ser ledningen fra. NVE mener at de visuelle virkningene er relativt små på strekningen mellom Rullestad og Tøsse og at en ny ledning til erstatning for eksisterende, ikke vil prege landskapet og at verken friluftslivs- eller reiselivsinteresser blir vesentlig berørt. En ny 66 kV ledning vil fortsatt være mest synlig innerst i fjorden hvor landskapsrommet er smalt og ledningen må krysse fjorden flere ganger på grunn av manglende steder å plassere master i de bratte sidene.

3.4.2 Tøsse–Brandvik

Fra Tøsse har SKL NETT omsøkt to alternative traseer med ulike kombinasjoner (se kart s 5).

Trasealternativ A, A1 går opp fra T-avgreining i Tøsseåsen og videre opp mot Eikemo og videre gjennom Skreddalen opp til Vetthusvatna. Derfra går alternativ A på østsiden av Vetthusvatna opp mot Brandvik og møter eksisterende ledning ved punkt B. Alternativ A1 går vestover fra Vetthusvatna mot sørsiden av Brandvikvatnet og kommer så inn på eksisterende trasé mot Blåfalli III ved punkt A.

Alternativ B, B1 går i dalføret mellom Alvaldsnuten og Sandvasshorga på vestsiden av Alvaldsnuten opp mot Krokvatna. Videre herfra har man to løsninger. Alternativ B1 går opp til østsiden av Vetthusvatna og videre opp mot Brandvik etter alternativ A, opp til punkt B. Alternativ B går opp til vestsiden av Vetthusvatna og følger videre alternativ A1 frem til punkt A. SKL Nett har prioritert alternativ A1, med tilknytning til eksisterende trasé mot Blåfalli III ved punkt A.

Figur 5: Traseene mellom Tøsse og Brandvik er tegnet inn i rødt. Kart fra SKL NETT.

Alternativ A, A1 gjennom et variert vegetasjonsbelte med blant annet skog. Traseen går i dalføret og vil ligge lavt i terrenget der det er mulig. Traseen går bak åsdraget på vestsiden og sørsiden av Eikemo. SKL Nett sier de har lagt vekt på at traseen skal gå utenom det flate landskapsrommet på Eikemo med jordbruksareal og gårdstun. Fra Vetthusstølen går traseen gjennom Skreddalen opp til Vetthusvatna.

Alternativ B, B1 går i sparsom vegetasjon og går for det meste i fjellterreng. Ifølge SKL Nett vil alternativ B, B1 bli mer synlig fra Åkrafjorden og vil føre til en lite egnet trasé når en kommer opp til Vetthusvatna og Brandvikvatnet. SKL Nett mener også ledningen vil bli mer værutsatt og vil være mindre tilgjengelig for vedlikehold. Ved Vetthusvatna og videre mot Brandvik går begge alternativene i et fjellterreng med regulerte vann, veger og eksisterende kraftledninger.

Skreddalen er et dalføre som starter i Vetthusskardet og går videre sørover mot Vetthusstølen. I tilleggssutredning av 19.05.2008 beskrives dalføret som dramatisk og variert. Vetthusskardet utgjør overgangen fra et harmonisk landskap i Blådalen til det dramatiske dalføret i Skreddalen. Fra Vetthusskardet er det god utsikt over dalen og elvesletta, og man kan se Langfossen på andre siden av Åkrafjorden. Nakne bratte fjellsider, rasvifter og grove steinurer på den ene siden lager kontraster mot slakke skråninger på motsatt side av dalføret. Skreddalselva midt i dalføret skifter mellom sakteflytende partier og små fosser i trange gjel. Ifølge tilleggssutredning av 19.02.2008 ble Skreddalen og Eikemostølen foreslått å inngå i et landskapsvernområde i tilknytning til Folgefonna nasjonalpark. En samlet vurdering førte til at landskapsvernområdet ikke ble realisert.

Etne kommune uttalte i 2006 at de foretrakk trasé B, B1, på vestsiden av Alvaldsnuten. Av hensyn til kulturlandskap og særegen natur ønsker ikke kommunen 66 kV luftledning over Eikemostølen og Skreddalen. Primært ønsket kommunen en justert trasé over fjellet vest for Alvaldsnuten der de mente de samlede virkningene for miljø er mindre. Siden kommunen ga sin uttalelse i 2006 har SKL Nett fått tillatelse til å overføre de øvre delene av Eikemoelva til Nedre Vetthusvatn. I kommunen sin uttalelse fra 2012 har kommunene foretatt en ny vurdering og vurderer at SKL Nett bør forsøke å samle inngrepene og bygge etter trasealternativ A1.

Kvinnherad kommune mener også det er best å samle inngrepene og mener ledningen bør bygges etter alternativ A1. Dette begrunner de på samme måte som Etne kommune, med at det er bygget ny vei fra Blådalsvegen til Vetthusvatna og at det er gitt konsesjon til Eikemooverføringen.

Miljødirektoratet sier i sin uttalelse at Skreddalen ligger innenfor et foreslått landskapsvernområde og at dalen har bevaringsverdige geologiske forekomster, herunder en sandur. De mener området har store opplevelses- og landskapskvaliteter.

Fylkesmannen i Hordaland sier at de geologiske forekomstene i Skreddalen trolig er unik regionalt og graving i løsmassene kan være kritisk og ødeleggende for de kvartærgeologiske forekomstene. Flere andre høringsinstanser støtter seg til disse synspunktene, herunder Vegard Årthun Bergane, Martin Eikemo, og Geir Arne Eikemo med flere.

Det er ikke registrert statlig sikrede friluftsområder der hvor ledningen planlegges, men NVE legger til grunn at deler av området er viktig for lokalt og regionalt friluftsliv. I sin uttalelsen opplyser Hordaland fylkeskommune at det er foretatt en kartlegging av viktige friluftsområder i Hordaland. Åkrafjorden med strandsoner er gitt verdien C – Registrert friluftsområde. Miljødirektoratet sier at området fra Tøsse til Blåfalli delvis ligger i landskapsregion 22 *Midtre bygder på Vestlandet* og delvis i landskapsregion 17 *Breene*, Underregion 17.1 *Folgefonni*. De opplyser at det er knyttet betydelige friluftslivinteresser i forbindelse med disse nevnte områdene og til fjellområdene på sørsiden av Åkrafjorden. NVE konstaterer at det ikke er mulig å gjennomføre utbygging av ny kraftproduksjon i Rullestad og Skromme og bygge nye kraftledninger uten å berøre friluftslivsinteressene i området.

Der traseen går parallelt med eller i eksisterende traseer vurderer NVE at ledningen ikke vil påføre vesentlige nye virkninger for friluftsliv, reiseliv eller turisme. Mellom Vetthusvatna og Brandvik er områdene allerede preget av inngrep i form av vannkraft, veger og kraftledninger, og så langt NVE erfarer er det ikke avdekket vesentlig potensial for konflikter med friluftslivsutøvelse. NVE mener at mulighetene for utøvelse av friluftsliv og jakt ikke endres som følge av 66 kV-ledningen i disse områdene.

På strekningen mellom Tøsse og Brandvik har NVE vurdert at friluftslivsopplevelsen kan bli påvirket for de som søker urørt natur. Det legges til grunn at flere av områdene er mye brukt i forbindelse med

friluftsliv, herunder jakt og fiske. Vi legger også til grunn av det finnes alternative områder i rimelig nærhet. Samlet vil en ny kraftledning kunne påvirke opplevelsverdien knyttet til ulike friluftaktiviteter, men NVE mener at mulighetene for utøvelse av friluftsliv, jakt og fiske ikke endres vesentlig som følge av etableringen av en ny ledning.

I brev av 28.04.2008 ba NVE om at SKL Nett utredet alternativ trasé for å redusere synligheten av mastene fra Eikemostølen. I tilleggssutredning av 19.05.2008 mottar NVE en foreslått justering av traseen. SKL Nett v/fagutreder Jøsok Prosjekt AS anbefaler ikke justeringer av traseen ut fra begrensede virkninger for synlighet og større fare for snøskred. NVE vurderer at risikoen for snøskred øker ved flytting av traseen og at de visuelle virkningene av å flytte ledningen er begrenset. En justering vil også medføre en merkostnad på 175 000 kroner. NVE mener at den omsøkte traseen er bedre totalt sett.

I tilleggssutredning av 20.02.2008 presenterer SKL Nett en tabell som viser fordeler og ulemper med de ulike alternativene. En totalvurdering av fagutreder Jøsok Prosjekt konkluderer med at alternativ A1 er det beste alternativet. De legger vekt på at alternativ A1 gir lavest byggekostnader, lavest overføringstap og lavest driftskostnader. Av avgjørende betydning er hensynet til personalet under bygging og drift. Videre sier de at A-alternativene er estetisk bedre ved at traseen går i skjermede dalfører. B-alternativene går i mere åpent fjellterreng.

Alternativ	A	a 1	b	b 1
Tilknytningspunkt	B	A	A	B
Lengde ny trase	9,45 km	10,75 km	10,0 km	9,55 km
Lengde ombygget ledning.	2,0 km			2,0 km
Byggekostnad	12,940 MNOK	12,900 MNOK	14,400 MNOK	15,370 MNOK
Taps- og driftskostnad	10,275 "	9,041 "	8,910 "	10,860 "
Totale kostnader (nåverdi)	23.215 "	21,941 "	23,310 "	26.230 "
Kostnadsdifferanse	1,274 MNOK	—	1,369 MNOK	4,289 MNOK
Landskapsestetikk (1=best)	1	2	4	3
Nærmiljø (boliger og støler)	3	4	2	1
Drivverdige skog	2	2	1	1
Biologisk mangfold	2	2	1	1
Virkning på INON-områder	2	1	3	4
HMS-forhold	2	1	3	4
Totalvurdering (1 = best)	2	1	3	4

Figur 6: Tabell med rangering av de ulike alternativene mellom Tøsse og Brandvik. Tabell fra Jøsok Prosjekt AS.

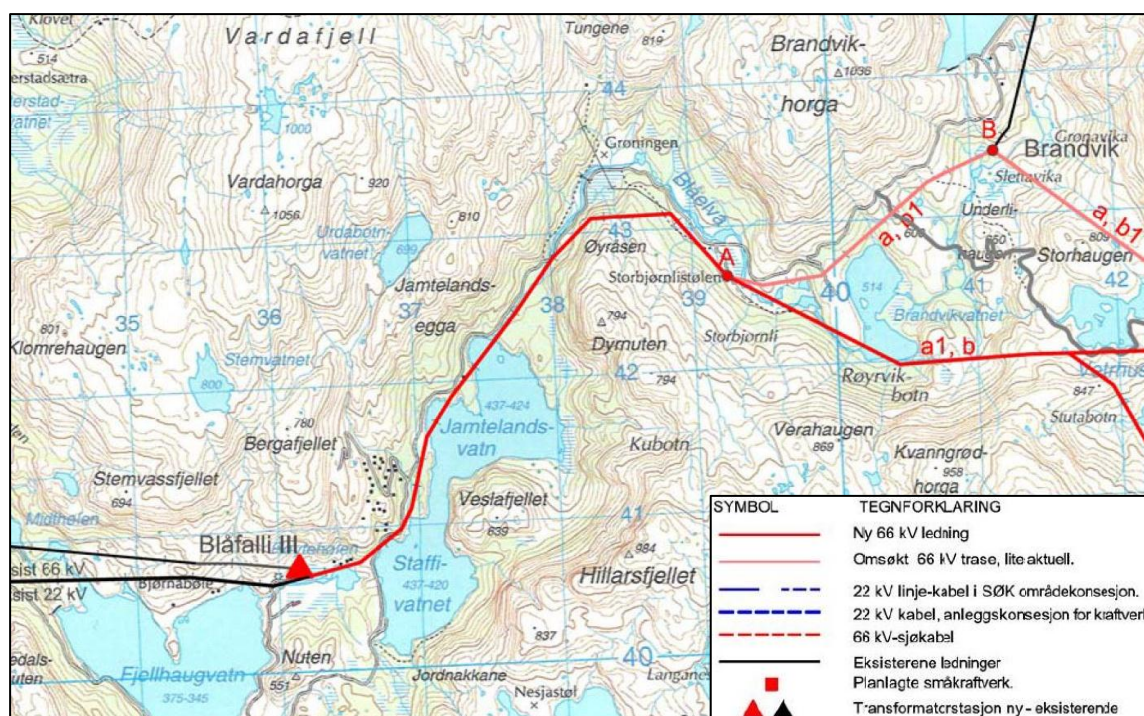
NVE mener en ny kraftledning vil bli et synlig element i landskapet, men også at det kuperte landskapet delvis vil kunne skjerme kraftledningen. Ledningen planlegges med tremaster og NVE har erfaring med at disse gråner over tid og blir mindre synlige i terrenget. På grunn av den kuperte topografien mener NVE at ledningstraseen etter A, A1 ikke vil bli synlig på større avstander, men i selve Skreddalen vil ledningen bli godt synlig. Trasealternativ B, B1 vil kunne bli mere synlig i landskapet enn alternativ A, A1. Ledningen vil være mer eksponert i et åpent fjell-landskap og skjules ikke av topografien på samme måte. Sett fra Åkrafjorden vil ledningen også være mer synlig etter alternativ B, B1. For gårdene ved Eikemo og stølen på Vetrhus vil alternativ B, B1 ikke være synlig. Etter NVEs vurdering er alternativ A, A1 å foretrekke ut fra visuelle hensyn selv om ledningen da vil utgjøre et tydelig inngrep i selve Skreddalen. Forbi Eikemo vil ledningen gå i utkanten av landskapsrommet og være lite fremtredende i landskapsrommet.

3.4.3 Brandvik–Blåfalli

Fra Brandvik til Blåfalli III planlegges det en 4,7 kilometer lang kraftledning og 120 meter jordkabel. Det søkes om to trasealternativ:

1. Bygge en ny ledning parallelt med eksisterende luftledning som blir stående
2. Bygge én kraftledning med to kurser parallelt med eksisterende ledning som rives etter ferdigstillelse

SKL Nett har prioritert utbygging etter alternativ 1.

Figur 7: Ledningen Brandvik–Blåfalli III er inntegnet med rødt. Kart fra SKL Nett.

Håkon Førland, Agnethe Nesheim Og Svein Jarle Furdal skriver i sin uttalelse at de som grunneiere og hytteeiere benytter de området rundt Røytehølen til rekreasjon og friluftsliv. De ønsker utbygging etter alternativ 1. Dette alternativet gir mindre virkninger på naturen. Mastene som er planlagt etter alternativ 2 blir for dominerende og vil ha innvirkning på utsikten fra hyttene. Videre sier de at ledningen bør gå på sørsiden av eksisterende ledning, lengst mulig vekk fra hyttene.

Norsk Ornitologisk Forening Avd. Hordaland skriver i sin uttalelse at de foretrekker alternativ 1 ettersom dette alternativet gir minst virkninger for naturen. De er ikke kjent med spesielle forekomster av fugl som vil kreve spesielle tiltak, men understreker at området er lite undersøkt. Det legges til grunn at ny kraftledning følger eksisterende ledninger og eventuelle skadevirkninger på fuglelivet vil da begrenses til forstyrrelser i anleggsperioden.

Begge alternativene går parallelt med Blåelva og eksisterende veg opp mot Blådalsvatnet. Området er kupert, ligger høyt til fjells og har sparsomt med vegetasjon. Noen steder er det sommerbeite for småfe. Området er preget av utbygging av Blådalsvassdraget og det er flere regulerte vann og veger i området. Blådalen bærer preg av å være et regulert vassdrag. Anleggsvegen i forbindelse med utbyggingen i Blådalen har gjort området mer tilgjengelig for friluftsliv og området blir benyttet til vintersport og fjellturer.

Fellesføring av ny ledning med eksisterende ledning, vil medføre høyere og mer synlige master enn to parallelle ledninger. Det medfører også liner i forskjellige høyder, noe som kan øke kollisjonsfaren for fugl. Dette sammenholdt med potensielle driftsulemper knyttet til fellesføring, gjør at NVE mener at alternativ 1 er det alternativet som totalt sett medfører minst ulemper. Dette er i tråd med de høringsinnspillene vi har mottatt.

Etter NVEs vurdering må inngrepets virkninger vurderes i lys av at ledningen går parallelt med eksisterende inngrep på strekningen, herunder kraftledning og vei. Inngrepet er lite sett i forhold til eksisterende inngrep i form av kraftledninger, tørrfallsområder langs vann og andre inngrep fra kraftindustrien og vi kan ikke se at en ny ledning parallelt med eksisterende ledning vil gi nevneverdige virkninger for allmenn interesser.

3.5 Virkninger for kulturminner og kulturmiljø

Fylkesmannen sier i sin uttalelse i 2005 at de ikke kjenner til at det er automatisk fredete kulturminner langs traseen, men mener at registreringer langs deler av traseen kan være aktuelt. Fylkeskommunen mener at § 9 undersøkelser etter kulturminneloven må gjennomføres før det iverksettes tiltak. SKL Nett sier at kraftledningen ikke vil komme i direkte konflikt med kjente kulturminner etter noen av de omsøkte alternativene og legger til grunn fylkesarkeologen sin vurdering fra 2005.

Ifølge tilleggsutredningene eksisterer det en lokalisering av et utmarkskulturminne ved Underlihaugen, som ligger 700 meter fra aktuelle trasé. Ved Tøsse ligger et klebersteinsbrudd som er automatisk fredet. SKL Nett sier at ingen av disse vil bli berørt av tiltaket.

NVE legger til grunn at den nye kraftledningen ikke vil få direkte virkninger for kulturminner eller kulturmiljø. Videre vurderer vi at forholdet til kulturminnelovens § 9 må avklares før en eventuell miljø, transport og anleggsplan kan godkjennes og det må utføres tiltak i henhold til kulturminneloven dersom det skulle bli oppdaget automatisk fredete kulturminner langs traseene.

For øvrige vurderinger av indirekte virkninger for kulturmiljøer, se NVEs vurdering av visuelle virkninger.

3.6 Inngrepsfrie naturområder (INON)

I løpet av 1900-tallet har de inngrepsfrie områdene i Norge blitt stadig redusert. Dette har skjedd som følge av utbygging av blant annet veier, jernbane og kraftanlegg. Det er et nasjonalt mål å bevare inngrepsfrie naturområder i Norge (INON). Det skal derfor i alle søknader om bygging av kraftledninger opplyses om i hvilken grad INON blir berørt. Inngrepsfrie naturområder er alle arealer som ligger mer enn én kilometer fra nærmeste tyngre tekniske inngrep.

Arealene er delt inn i tre kategorier ut fra avstand til nærmeste inngrep:

- Villmarkspregede områder: Områder fem kilometer eller mer fra tyngre tekniske inngrep
- Inngrepsfri sone 1: Områder mellom tre og fem kilometer fra tyngre tekniske inngrep
- Inngrepsfri sone 2: Områder mellom en og tre kilometer fra tyngre tekniske inngrep

Søknadene presenterer ingen eksakte tall på hvor mye INON som blir berørt mellom Rullestad og Tøsse, men NVE har gjort beregninger ved hjelp av Miljødirektoratets bortfallskalkulator. Mellom Rullestad og Tøsse vil traseen føre til et bortfall på omtrent 0,9 kvadratkilometer.

Mellom Tøsse og Brandvik vil begge trasealternativene berøre inngrepsfrie naturområder. I tilleggssutredning av 20.02.2008 presentere SKL NETT en tabell som viser bortfall ved de ulike alternativene.

Alternativ	Lengde (km)	Bortfall (km2)
A	4,1	8,2
A1	4,0	8,0
B	4,4	8,8
B1	5,4	10,8

Både A og B alternativene vil dele et større inngrepsfritt område som strekker seg fra Blomstølsskardnuten i øst til Kvanndalsnuten i vest. NVE vil presisere at vi gav SKL Nett konsesjon til Eikemooverføringen i 2011 og dette er en 5,5 kilometer lang tunnel fra øvre del av Eikemovassdraget over til Blådalvassdraget. Det ser ikke ut til Miljødirektoratets kart over inngrepsfrie områder har registrert denne overføringen. Alternativ A berører mindre INON enn alternativ B og dette reduseres ytterligere når man tar høyde for at det reelle bortfallet på grunn av Eikemooverføringen er mindre enn det tabellen viser.

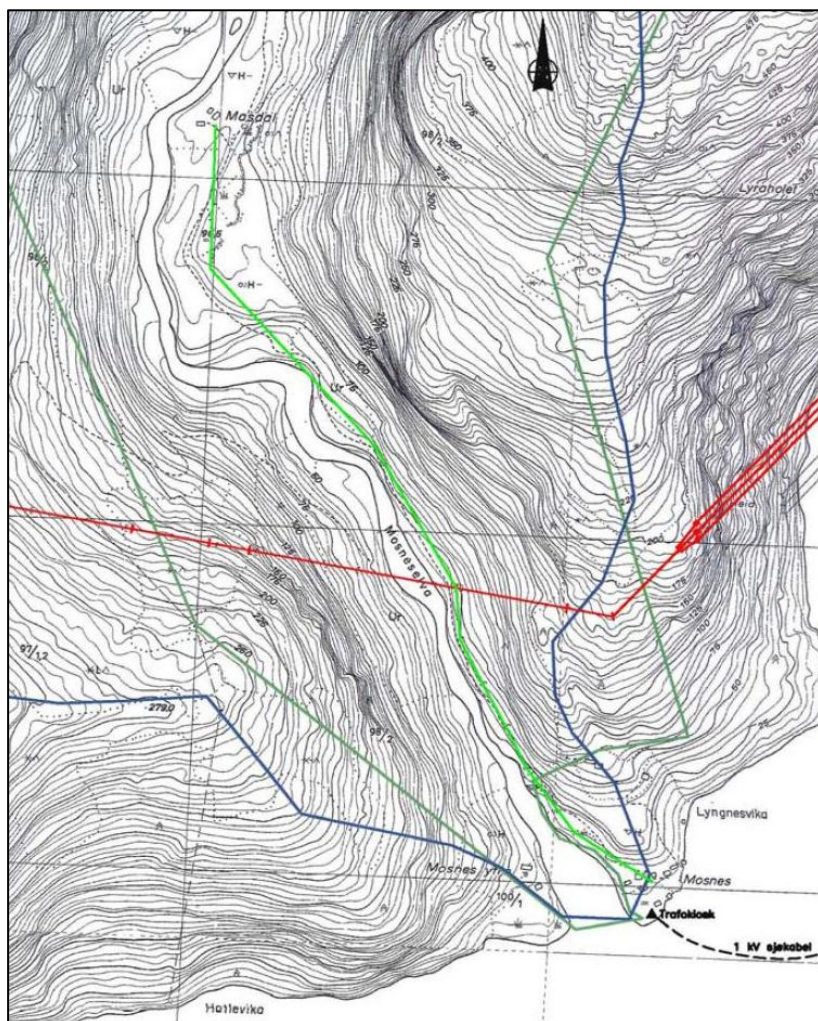
Fra Brandvik og ned til Blåfalli III går traseen parallelt med eksisterende ledning, i et område med mye kraftutbygging, og vil ikke påvirke inngrepsfrie områder.

3.7 Vurdering av luftledning gjennom Folgefonna nasjonalpark og vernet vassdrag Mosneselva

Folgefonna nasjonalpark ble ved Kongelig resolusjon opprettet i 2005. Fjellområdet på Folgefonnhalvøya representerer noe av det siste Hordaland fylke har igjen av det som er definert som villmarkspreget natur. Et område ved Mosnes ligger innenfor grensene til nasjonalparken og SKL Nett har planlagt å krysse dette området ved benytte eksisterende trase.

Mosneselva er et vernet vassdrag etter verneplan IV for vassdrag. Mosneselva strekker seg fra Åkrafjorden og omtrent 20 km i nordøstlig retning opp til isbreen Folgefonna. Vassdraget er relativt lite berørt av inngrep. 10,4 kvadratkilometer av Mosneselvas nedbørfelt er overført til Blåfalli i forbindelse med kraftutbygging. På vestsiden av Mosnes planlegger SKL Nett å krysse et område som ligger innenfor grensen til dette vernede vassdraget. Etter NVEs vurdering ligger de største naturfaglige verdiene i vassdragets nærmest totale mangel på tekniske inngrep, og dermed dets betydning som referansevassdrag for brepåvirkede elver fra Folgefonni.

Luftledning fra Rullestad til Tøsse krever dispensasjon fra verneforskriften for Folgefonna nasjonalpark. Fylkesmannen i Hordaland har avslått søknaden i vedtak 13. august 2010, og klagesaken er oversendt til Miljødirektoratet 15. oktober 2010. Etter forespørsel fra NVE 23. november 2012, har Miljødirektoratet utsatt behandlingen av klagesaken inntil NVE har behandlet søknad om konsesjon.

Figur 8: Kart over Mosens. Grensene for nasjonalparken er tegnet inn med mørk grønn. Grensene for vernet vassdrag er tegnet inn med blått. Kraftledningen er tegnet inn med rødt. Lys grønn strek i dalbunnen er en lavspennings kraftledning som kan rives. Kart fra SKL Nett.

Høringsinnspill

Mange av høringsinstansene har uttalt seg om påvirkning på verneområdene. Etne kommune mener kryssingen er i tråd med vernereglene. Etter deres mening er det ikke viktig med formalitetene om hvorvidt ledningen er en oppgradering eller om ledningen har et annet formål enn eksisterende ledning. De mener det viktigste er de visuelle endringene i landskapet sett opp mot verneformålet. Den nye ledningen er svært lik eksisterende ledning og vil føre til at man får fjernet noe av eksisterende kraftledninger på Mosnes. Mastene er ikke vesentlig større og tverrsnittet på ledningen er lavere enn det fylkesmannen tidligere har gitt tillatelse til, sier kommunen.

Miljødirektoratet mener i sin høringsuttalelse at alternativet med sjøkabel fra Tøsse til Fjæra er en miljømessig bedre løsning enn luftledning som krysser både nasjonalparken og fjorden. Kostnadene ved dette bør ses i en større sammenheng, og vurderes opp mot naturmangfoldlovens §§ 11 og 12. Direktoratet mener eksisterende trasé mellom Tøsse og Rullestad i utgangspunktet er landskapsmessig svært uheldig, med tre kryssinger over Åkrafjorden, kryssing av Mosneselvas utløp og generelt i forhold til opplevelsen av landskapet i randsonen til Folgefonna nasjonalpark.

Hordaland Fylkeskommune anbefaler at det gis konsesjon til tiltaket, men krever at SKL Nett søker om konsesjon for kabler ut fra hensynet til nasjonalparken.

Forum For Naturvern Og Friluftsliv Hordaland er enig i at Miljødirektoratet bør behandle spørsmålet om kryssing av nasjonalparken etter verneforskrifta av 29. april 2005, etter at NVE er ferdig med sin behandling. Videre sier de at all energioverføring mellom Fjæra og Rullestad, medregnet Håfoss må overføres via jordkabel.

Fylkesmannen mener at vernet av nasjonalparken er et vern mot planer om utbygging og inngrep. Opprettingen av nasjonalparken er et uttrykk for at området har særlige nasjonale og internasjonale naturkvaliteter der det ikke skal tillates nye tekniske inngrep. Fylkesmannen er enig i at deler av den omsøkte ledningen vil være positiv som følge av færre mastepunkt, fjerning av eksisterende ledning og mindre skogrydding, men er ikke enig i at de samlede miljøgevinstene er positive. Fylkesmannen har lagt vekt på at nye master vil være høyere og større enn mastene på eksisterende ledning og at linene vil bli mer synlig.

NVEs vurdering

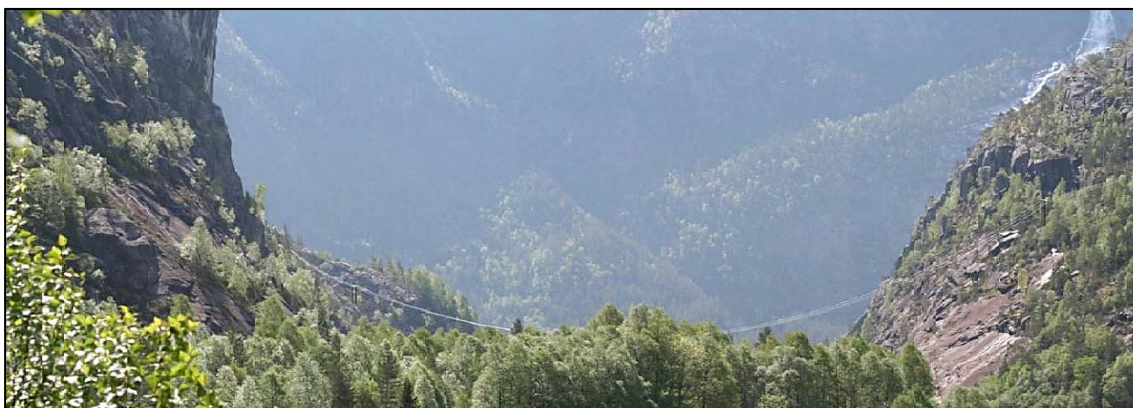
En ny luftledning mellom Rullestad og Tøsse må krysse Folgefonna nasjonalpark og Mosneselva da begge verneområdene går helt ned til fjorden. Alternativet er sjøkabel. NVE presiserer at vi ikke vurderer tiltaket ut fra verneforskriften, men ut fra faktiske virkninger i tråd med energilovens bestemmelser. Det må være opp til Miljøvernmyndighetene å vurdere om det eventuelt skal gis dispensasjon fra verneforskriften.

Ny 66 kV ledning er omsøkt parallelt med eksisterende 22 kV ledning, som skal rives, på strekningen som er omtrent 690 m gjennom nasjonalparken. Eksisterende ledning har seks mastefester innenfor nasjonalparken, mens omsøkte 66 kV ledning er planlagt med omtrent fire mastefester. Antall mastefester vil altså reduseres slik at den direkte virkningene vil reduseres. De nye mastene får noe kraftigere mastebein, blir omtrent tre meter høyere i gjennomsnitt og traversen vil være omtrent tre meter bredere enn dagens 22 kV ledning. SKL Nett planlegger å bruke H-master i tre slik at mastebildet i hovedsak blir som i dag, men med større master (se fig x).

Eksisterende 22 kV ledning følger terrenget og går ned i dalen ved Mosneselva, mens ny ledning er planlagt å spenne over dalen. Dette vil øke synligheten av ledningen noe, samtidig som den faktiske påvirkningen i form av mastefester og nærhet til elven, reduseres sammenlignet med dagens situasjon. På grunn av terrenget, vil ledningen ha god bakgrunnsdekning, og dermed ikke bli stående i silhuett. Dersom man unngår blanke komponenter i mastene, vil ledningen etter NVEs vurdering, bli lite synlig både fra fjorden og fra Mosnesdalen, se bilder under. Dagens fjordspenn mellom Bastaskår og Eljarvik fjernes slik at de visuelle virkningene av tekniske inngrep nær Mosneselva totalt sett reduseres.

Figur 9: Mosdalen, sett fra Åkrafjorden. Luftspennet er inntegnet i midten av bildet. Bilde fra SKL Nett.

Figur 10: Mosdalen sett fra nordsiden, ned mot Åkrafjorden. Luftledningen er tegnet inn i nedre kant av bildet. Bilde fra SKL Nett.

Figur 11: Visualiseringen viser kraftledningstraseen fra Mosnes til Glåmo. Skogryddingsbeltet blir utvidet med ca. 5 meter. I nedre kant av bildet vises spennet over Mosdal. Bilde fra SKL Nett.

NVE mener totalt sett at virkningene av en ny 66 kV kraftledning som krysser gjennom Folgefonna nasjonalpark i et luftspenn over Mosneselva, vil ha svært begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag. NVE kan ikke se at de visuelle virkningene er så negative at de kan forsvare en merkostnad på omtrent 50 millioner kroner for eventuelt å unngå dette området ved å bruke sjøkabel. For NVEs vurdering av kabel, se kapittel 3.3.

3.8 Vurderinger etter naturmangfoldloven

I konsesjonsbehandlingen vurderes tap eller forringelse av naturmangfoldet på sikt, jf. prinsippene i naturmangfoldloven § 7, jf. §§ 8–12.

3.8.1 Vurdering av virkninger på naturmangfoldet

Vurdering av konsekvenser for naturmangfold ved bygging av kraftledninger av denne størrelsen knytter seg i hovedsak til risiko for fuglekollisjoner, forstyrrelse av fugl og annet vilt i anleggsperioden og direkte arealbeslag i områder og naturtyper med rik eller sårbar vegetasjon. Direkte inngrep i viktige naturtyper kan ofte unngås med justering av traseen eller masteplassering. Risiko for fuglekollisjoner vil være avhengig av hvilke fuglearter som finnes i området, ledningens plassering i terrenget og mastetype/lineoppheng.

For detaljerte vurderinger vedrørende virkninger for naturmangfoldet som en følge av kraftverkutbygging i Rullestad, viser vi til NVEs innstilling til kraftverkene.

Fugl

I følge søknaden er områdene ved øvre og nedre Eikemo rikt med fugleliv. Her er det registrert blant annet storfugl og orrfugl. Det er også registrert havørn i området vest for Bråskotheia. Nord for Eikemo er det ifølge Naturbase registrert tornirisk, som er kategorisert som nær truet.

Naturvernforbundet i Hordaland påpeker at traseene går gjennom områder med flere rødlistearter, slik som gråspett og hvittryggspett, uten å spesifisere ytterligere. Naturbase viser ingen forekomster av disse artene i nærheten av kraftledningstraseene.

I anleggsfasen vil aktivitet og terrenginngrep kunne forstyrre fugl og annet dyreliv og medføre at fugl og annet vilt trekker bort fra områdene hvor aktiviteten foregår. Fuglearter som er sårbare for forstyrrelser vil kunne oppgi hekkingen dersom aktiviteten vedvarer. Fugle- og dyrearters yngletid vil generelt være en særlig sårbar periode. Forstyrrelser kan også føre til at rastende fugler ikke finner ro.

I driftsfasen er det hovedsakelig fugl som kan bli negativt påvirket gjennom fare for kollisjon med linene. Det er godt dokumentert at fugl med dårlig manøvreringsevne lettere kolliderer med liner og særlig toppliner. I denne saken gjelder dette for hønsefugler. Kollisjonsfaren knyttes til synligheten av hinderet og linene.

Jaktfalk er en norsk ansvarsart og (*Falco rusticolus*) er ifølge NOF observert i området mellom Rullestad og Tøsse, og traseen går tett innpå to kjente hekkeplasser. De sier midlertidig at det ikke er forventet at traseen vil påføre fuglene ulemper ettersom hekkeplassene ligger plassert mye høyere i terrenget. Eventuelle problemer er knyttet til at anleggsarbeidet som kan virke forstyrrende. Støy og økt ferdsel kan ha negativ virkning for jaktfalk dersom anleggsarbeidet pågår i hekkeperioden fra mars til og med august, og i verste fall føre til avbrutt hekking. Jaktfalk var tidligere plassert på den norske rødlisten, men den norske bestanden regnes nå som nær truet. SKL Nett og NOF peker på at avbøtende tiltak kan være å unngå anleggsarbeid i den mest sårbare perioden, eller undersøke hvorvidt jaktfalken vil bruke det aktuelle reiret eller andre reir i influensområdet det året anleggsarbeidet pågår. NOF påpeker at det er i området fra Fjæra og en kilometers vei forbi Øyjordsbakkane det er mest aktuelt med restriksjoner i hekketiden. Videre sier de at det vil være viktig å unngå helikoptertrafikk i de bratte fjellssidene i Åkrafjorden. Foreningen er positiv til merking av kraftledningen på enkelte strekninger.

NVE legger til grunn at jaktfalk både kan kolliderer med kraftledninger og er var for forstyrrelser, spesielt i hekkeperioden. Kollisjonsrisikoen for fugl vurderes ikke å være større enn med dagens kraftledning.

Elektrokusjonsrisikoen for fugl reduseres ved at 22 kV-ledningen erstattes med en større ledning som har så stor avstand mellom de strømførende linene at den gir redusert risiko for at fugl berører flere av dem samtidig. Jaktfalk er på størrelse med de største våkene, og størrelsen på vingspennet varierer fra 110-130 centimeter hos hannene og 124-160 centimeter hos de større og mer robuste hunnene. Avstanden mellom fasene på planlagte 66 kV ledning er på tre meter. I fjordspennen øker avstanden mellom fasene til én prosent av spennlengden.

For jaktfalk er det derfor forstyrrelser i forbindelse med anleggsarbeidet som kan gi negative virkninger. NVE mener risikoen ved dette kan reduseres betydelig ved god planlegging av anleggsarbeidet. NVE legger til grunn at dette avklares gjennom utarbeidelse av en miljø-, transport- og anleggsplan. Selv om anleggsarbeidet eventuelt skulle føre til at jaktfalken fortrenses fra området for en periode, mener NVE at dette ikke vil ha betydning for den nasjonale bestanden av jaktfalk.

Med bakgrunn i dette vurderes konflikten med rovfugl som liten ettersom det ikke er registrert hekkelokaliteter i direkte tilknytning til traseen. Konflikten med annen fugl vurderes til liten. Områdene langs omsøkte trasé kan bruke som jakt- og leveområde for flere arter, men ut fra tyngdepunktet av viltregistreringer samt fraværet av kjente hekkelokaliteter innenfor influensområdet, vurderer NVE at tiltaket ikke vil ha vesentlig betydning for leveområdene eller bestanden av fugl.

Naturtyper og vegetasjon

Ifølge søknaden, vil kraftledningstraseene ikke berøre sårbare naturtyper eller viktige botaniske forekomster. Naturbase viser at den utvalgte naturtypen hule eiker er å finne ved Sjøvikbukta, Strond og Kvanndalsvika, men disse områdene berøres ikke av kraftledningstraseene. Ved Eljarvika er det en forekomst av naturtypen rik edellauvskog og ved Fjellhaugen er det en forekomst av naturtypen naturbeitemark. Disse områdene berøres ikke av kraftledningstraseene.

Etter NVEs vurdering vil de samlede konsekvensene for naturtyper og vegetasjon som følge av at eksisterende ledningen skiftes ut med en større ledning være små, dersom det utøves varsomhet under skogrydding og ferdsel. En eventuell konsesjon vil måtte gis med vilkår om å tilstrebe en best mulig trasé med tanke på å begrense uttaket av gamle trær, gjennom å rådføre seg med kyndige fagpersoner. Det samme gjelder skånsom ferdsel i anleggsperioden. Et vanlig vilkår i konsesjoner til kraftoverføringsanlegg er utarbeidelse av en miljø-, transport- og anleggsplan (MTA-plan), som mer detaljert skal beskrive hvordan anleggsarbeidene er tenkte utført med hensyn til miljøet, herunder hensynet til naturmangfold.

For vegetasjon er det anleggsfasen som medfører størst ulemper på grunn av kjøring i terrenget og opparbeidelse av anleggsveier. I driftsfasen vil de direkte konsekvensene for naturtyper og vegetasjon i hovedsak dreie seg om mastefestene, skogryddebeltet og eventuelle kantsoneeffekter. Store deler av traseene er dominert av høyfjell og det vil derfor ikke være behov for ryddebelte under kraftledningen og inngrepet begrenses til hvert enkelt mastepunkt. Direkte konflikter med sårbare vegetasjon/naturtyper kan i stor grad unngås ved tilpasninger av mastefester og hensyntagen under anleggsarbeidet.

Det kan ikke utelukkes at det eksisterer rødlistede planter i eller langs de omsøkte traseene. Faren for at tiltaket skal påføre skade på viktige naturtyper eller påvirke bestandsutbredelse av truede arter vurderes likevel som liten.

Med bakgrunn i dette kan ikke NVE se at planter, vegetasjon eller naturtyper vil påføres vesentlige skader som følge av tiltaket, ut over det som er tilfellet med eksisterende kraftledninger.

3.8.2 Kunnskapsgrunnlaget og føre-var-prinsippet, §§ 8 og 9

Av naturmangfoldloven § 8 følger at beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand og effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Fylkesmannen mener at søknaden om kraftledning mellom Tøsse og Rullestad har klare mangler når det gjelder utredningsnivå. Det er ikke utført vurderinger etter de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldlova § 8 – 12. Sentrale tema som kunnskapsgrunnlaget, føre-var-prinsippet, samlet belastning, kostnader ved miljøendringer og bruk av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder er ikke omtalt slik at det kan legges til grunn for beslutning i saken, jf naturmangfoldloven § 7.

Miljødirektoratet sier at nye kraftutbyggingsprosjekter skal underlegges en vurdering av prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8–12, jf. § 7, for å sikre tilstrekkelig ivaretagelse av nasjonale mål for naturmangfold og landskap. Dersom NVE velger å gi konsesjon til prosjektene, bør kunnskapsgrunnlaget men hensyn til virkninger av anleggene forbedres, jf. naturmangfoldlovens § 8 for temaene landskap, naturmangfold og friluftsliv som omfatter alle de planlagte småkraftprosjektene

og kraftlinjene. Dette vil gi nødvendig grunnlag for en mer kunnskapsbasert beslutning, jf. også prinsippene i naturmangfoldloven.

I denne saken viser NVE til kunnskap presentert i søknadene, tilleggsopplysninger og tilleggsutredninger, innhentet kunnskap gjennom høring av saken og flere befaringer. NVE har til sammen mottatt seks tilleggsutredninger og vi har vært på en rekke befaringer. Vi viser også til møter med kommunene og Fylkesmannen i Hordaland. Informasjonen er sjekket mot Artsdatabanken og Naturbase.

NVE mener at kunnskapsgrunnlaget i denne saken er tilstrekkelig for å vurdere mulig skade på naturmangfoldet, jf. naturmangfoldloven § 8. NVE kan ikke se at føre-var-prinsippet kommer til anvendelse i denne saken, med bakgrunn i at kunnskapsgrunnlaget vurderes som godt nok.

3.8.3 Samlet belastning på økosystemet § 10

I henhold til naturmangfoldloven § 10 skal påvirkningen av et økosystem vurderes ut fra den samlede belastningen økosystemet er eller vil bli påvirket av. For å kunne gjøre dette er det nødvendig med kunnskap om andre tiltak og påvirkning på økosystemet, hvor det både skal tas hensyn til allerede eksisterende inngrep og forventede framtidige inngrep.

Menneskelige inngrep i Åkrafjorden og Blådalen er variert og preget av anlegg i forbindelse med kraftproduksjon. I hele området finnes det i dag både distribusjonsnett, regionalnett og sentralnettsanlegg. Andre betydelige inngrep er reguleringsområder rundt de regulerte kraftmagasinene om sommeren samt isfrie områder på vannene i nærheten av pumpestasjoner om vinteren. Det er også bygget ut et omfattende veinett for drift og vedlikehold av kraftproduksjonen. I Kvinnherad kommune er det bygget flere hyttefelt, med veier inn til hyttene. Det er også andre tegn på menneskelig inngripen i området i form av bebyggelse, gårdsdrift og stølsdrift.

NVE kjenner ikke til at det er planlagt ytterligere regionalnett eller distribusjonsnett som kan gi økt belastning på berørte økosystemer. I regionen er det ifølge KSU for sentralnettet 2014 er Blåfalli en del av spenningsoppgraderingsplanene for strekningen Samnanger-Sauda fra 300 kV til 420 kV. Ved Blåfalli er NVE kjent med planer om å søke konsesjon for Fjellhaugen kraftverk med en 300/420 kV kraftledning inn til Blåfalli III.

Med utbygging i Rullestad og Skromme, Bergstø kraftverk, Vassvikelva kraftverk (kraften her går mot Odda) og Håfoss kraftverk vil den totale kraftproduksjonen i Dalelva/Fjæravassdraget kunne bli i omtrent 141 GWh. Dersom også Indre Åkrafjord tas med i betraktningen vil de hittil utbygde/konsesjonsgitte prosjektene samlet gi en kraftproduksjon på omtrent 103,2 GWh (Ripelselva, Hetleflåt, Saltåno, Rafdal, Djuvselva og Eikemooverføringen). Prosjektene som fortsatt venter på en avklaring vil maksimalt kunne gi ytterligere omtrent 25,5 GWh (Eikemo og Tøsse). Sammen med Dalelva/Fjæravassdraget kan dette gi en produksjon på omtrent 244 GWh.

I området mellom Eikemo og Vetthusvatna er tiltaket planlagt i et tilnærmet inngrepsfritt område. Resten av tiltaket er planlagt i områder med eksisterende inngrep, parallelt med eller i eksisterende kraftledningstraseer. Dette begrenser virkningene sammenlignet med om inngrepet hadde blitt bygget i et område helt fritt for tekniske inngrep. Der ledningen går i eksisterende traseer mener NVE at inngrepet er lite sett i forhold til eksisterende inngrep i form av kraftledninger, reguleringssoner langs vann og andre inngrep fra vannkraftutbygging.

Konflikten med fugl vurderes som liten og tiltaket vil ikke ha vesentlig betydning for leveområdene eller bestanden av vilt. Videre er det liten fare for at tiltaket skal utgjøre en nevneverdig skade på viktige naturtyper eller bestandsutbredelse av truede arter.

Der den nye kraftledningen skal gå parallelt med eller i eksisterende trasé for 22 kV-ledningen, mener NVE det er grunn til å anta at den samlede belastningen på naturmangfoldet ikke vil øke i vesentlig grad sammenlignet med dagens situasjon i området mellom Rullestad og Tøsse. I områder der ledningen skal gå i ny trasé vurderer vi at tiltaket vil kunne føre til konflikter med fugl i form av økt risiko for kollisjoner men det er ikke registrert rødlistede arter nær traseen.

Totalt sett mener NVE at 66 kV ledningen mellom Rullestad og Blåfalli III vil være et inngrep som gir få nye virkninger for naturmangfold og landskap. NVE ser derfor ikke grunn til å legge avgjørende vekt på virkninger av ledningen i vurderingen av eventuelle kraftverk i Rullestad og Skromme. Det planlegges også vannkraftverk i Tøsse/Eikemo-området som i seg selv vil kunne utløse behov for en ny ledning herfra til Blåfalli III. Behovet for denne ledningen kan altså fortsatt være tilstede selv om det ikke gis konsesjon til kraftverkene i Rullestad-området.

3.8.4 *Kostnadsdekning, miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder, §§ 11 og 12*

Tiltakshaver skal dekke kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet som tiltaket volder, dersom dette ikke er urimelig ut fra tiltakets og skadens karakter. For å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal det tas utgangspunkt i slike driftsmetoder og slik teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. NVE legger til grunn at disse kravene oppfylles gjennom eventuelle vilkår etter energiloven dersom det gis konsesjon.

3.9 Avbøtende tiltak

NVE har, i medhold av energiloven, myndighet til å fastsette hvilke vilkår en kraftledning skal bygges og drives etter. Vilkår om såkalte avbøtende tiltak – tiltak som reduserer antatt negative virkninger – vurderes konkret i hver sak basert på de opplysninger som foreligger om virkningene av kraftledningen. I mange tilfeller kan ulemper ved en kraftledning reduseres innenfor akseptable kostnadsrammer.

NVE viser til energilovforskriftens § 3-5 som omhandler vilkår i konsesjon for elektriske anlegg. Under bokstav b) om miljø og landskap heter det: *"konsesjonæren plikter ved planlegging, utførelse og drift av anlegget å sørge for at allmennheten påføres minst mulig miljø- og landskapsmessige ulemper i den grad det kan skje uten urimelige kostnader eller ulemper for konsesjonæren."*

NVE har ansvar for å følge opp vilkår, jf. energilovforskriften § 7-2. NVEs miljøtilsyn er ansvarlig for å følge opp at konsesjonsvilkår som omhandler natur og landskapsmessige forhold blir fulgt. Miljøtilsynet godkjenner eventuelle miljø-, transport- og anleggsplaner og vil ved besøk i anleggstiden følge opp at vilkår og godkjente planer følges av utbygger. Miljøtilsynet vil også følge opp at anleggsområdene blir ordentlig ryddet og satt i stand slik vilkår og detaljplanene tilsier.

Negative estetiske virkninger av en kraftledning kan reduseres ved traséjusteringer, kabling av ledningen og ved å kamuflere kraftledningskomponentene. Traséjustering er et av de mest virkningsfulle avbøtende tiltak for en kraftledning.

For å dempe negative estetiske virkninger av en kraftledning kan kraftledningskomponentene kamufleres. De viktigste kamuflerende tiltakene er å velge hensiktsmessige maste- og isolatortyper og farging av master og traverser. NVE har erfaring med at slike tiltak kan redusere den visuelle

fjernvirkningen av kraftledninger. Gjennomførte kamufleringstiltak som følge av pålegg fra NVE er evaluert i rapporten ”Kamuflasjetiltak på kraftledninger” (NVE-rapport nr. 4-2008). Rapporten gir også råd om tiltak på kraftledninger for å redusere det visuelle inntrykket i landskapet.

Effekten av kamuflerende tiltak er best der kraftledningen har bakgrunnsdekning mot mørkt terreng, for eksempel skog og annen mørk bakgrunn. NVE mener derfor at slike tiltak bør begrenses til områder med egnet bakgrunnsdekning, og i områder der en kraftledning vil være visuelt dominerende i landskapet for beboere eller brukere av områdene. I Stortingsmelding nr. 14 (2011-2012) fremheves betydningen av bruk av kamuflerende tiltak på kraftledninger, men at dette må avveies mot hensynet til å unngå fuglekollisjoner og behovet for tilstrekkelig skogrydding av sikkerhetsmessige årsaker. Bruk av kamuflerende tiltak skal også veies opp mot merkostnader for gjennomføring av ulike tiltak.

SKL NETT søker om å bygge kraftledningene i portalmaster med impregnert tre og traverser av stål eller limtre. Faselinene blir hengt opp i horisontalplan med hengeisolatorer av herdet glass. Spennbukkene for spennlengdene planlegges i master av varmforsinket stål. Det bygges en mast for hver fase, det vil si tre master på hvert sted. Fjordspennen må merkes etter luftfartstilsynets forskrifter. Luftspennet over Mosneselva er planlagt med en høyde under 60 meter og SKL Nett har lagt til grunn at dette ikke utløser krav om merking for luftfart.

NVE har vurdert at landskapet med tidvis bart fjell, furuskog og vann vil danne en god bakgrunnsdekning for de brune tremastene, og mener det ikke er behov for å kamuflere komponentene ytterligere på denne strekningen. Tremastene vil gråne over tid og vil få en naturlig kamuflering.

SKL NETT har søkt om å få benytte glassisolatorer og traverser av stål eller limtre. Glassisolatorer kan gi refleksjon fra sollyset og dermed bli mer synlig i fint vær. NVE har erfaring med at komposittisolatorer og matte traverser kan dempe synligheten av denne delen av kraftledningen, og vurderer at ny 66 kV bør bygges med slike komponenter.

NVE mener en ny 66 kV mellom Rullestad og Blåfalli III best bygges som omsøkt med portalmaster i tre. Etter NVEs vurderinger vil ledningens synlighet dempes med bruk av komposittisolatorer og matte traverser. Dette kan ha betydning i dette landskapet hvor det å dempe synligheten av ledningen kan ha betydning for friluftslivs- og reiselivsinteresser i området. NVE mener at ytterligere kamufleringstiltak på den omsøkte kraftledningen ikke vil ha vesentlig effekt.

3.10 Miljø-, transport- og anleggsplan

Etter NVEs erfaring kan en miljø-, transport- og anleggsplan bidra til å redusere eller unngå negative miljøvirkninger ved sanering, bygging, drift og vedlikehold av kraftledninger og transformatorstasjoner. Denne er forpliktende for entreprenør og byggherre. NVE anbefaler at det settes vilkår om at SKL Nett utarbeider en slik plan, som det forutsettes at drøftes med Kvinnherad og Etne kommuner, grunneiere og rettighetshavere. En slik plan skal godkjennes av NVE før anleggsstart. NVE har utarbeidet en veileder for utforming og innhold av en slik miljø-, transport- og anleggsplan. Det forutsettes at denne følges. Veilederen finnes på www.nve.no.

Utover det som er spesifisert i veilederen bør en slik plan spesielt omtale:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo.
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten.
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginnngrepet.

4 NVEs avveieringer

Konsesjonsbehandling etter energiloven innebærer en konkret vurdering av de fordeler og ulemper det omsøkte prosjektet har for samfunnet som helhet. Det kan innvilges konsesjon til prosjekter som anses som samfunnsmessig rasjonelle, det vil si hvis de positive virkningene ansees som større enn de negative, jf. energiloven § 1.

Det er kun noen virkninger av tiltaket som kan tallfestes og som kan omtales som prissatte virkninger (investeringskostnader, endringer i taps- og avbruddskostnader osv.). De aller fleste virkningene ved etablering av kraftoverføringsanlegg, er såkalt ikke-prissatte virkninger (virkninger for landskap, kulturmiljø, friluftsliv, bomiljø, naturmangfold osv.). Slike virkninger kan vanskelig tallfestes, og de samlede konsekvensene kan dermed heller ikke summeres opp til et positivt eller negativt resultat i kroner og øre. NVEs vurdering av om det skal gis konsesjon til et omsøkt tiltak er derfor en faglig skjønnsvurdering.

Den omsøkte omtrent 26 kilometer lange 66 kV ledningen fra Rullestad, via Tøsse til Blåfalli III er nødvendig for å tilknytte ny produksjon i Rullestad, Skromme og Håfoss til nettet. På strekningen fra Rullestad til Tøsse skal den nye ledningen erstatte en eksisterende 22 kV ledning og gå i tilnærmet samme trase. Fra Tøsse til Brandvik, vil ledningen gå i områder uten tilsvarende infrastruktur i dag. Fra Brandvik til Blåfalli III, er ny 66 kV ledning planlagt parallelt med eksisterende ledninger i et område som allerede er sterkt preget av energitiltak i form av kraftverk, magasiner og veier.

66 kV ledningen vil ha få vesentlige virkninger, bortsett fra der ledningen går i ny trasé mellom Tøsse og Brandvik. Her vil ledningen bli godt synlig dersom en ferdes fra Vetrhusstølen, gjennom Skreddalen og videre opp mot Vetrhuskardet. NVE mener tiltaket ikke vil gi vesentlige virkninger for utøvelse av friluftsliv. Mellom Rullestad og Tøsse vil ledningen krysse Folgefonna nasjonalpark. NVE mener totalt sett at virkningene av en ny 66 kV kraftledning gjennom nasjonalparken i et luftspenn over Mosneselva, vil ha svært begrensede virkninger for verneverdiene sammenlignet med virkningene av eksisterende 22 kV ledning på samme strekning i dag. På strekningen mellom Tøsse og Brandvik, legger NVE avgjørende vekt på at trasealternativ A, A1 vil ligge mer skjermet i terrenget og vil være driftsteknisk sikrere og enklere å bygge. NVE legger til grunn at den nye kraftledningen ikke vil få direkte virkninger for kulturminner eller kulturmiljø eller for registrerte rødlistede arter eller naturtyper.

Under er en oppsummering av virkninger for allmenne miljø- og arealbruksinteresser som er basert på traseene NVE mener totalt sett vil ha minst negative virkninger for miljø- og arealbruksinteresser. For oversiktens skyld gis oppsummeringen i en tabell, men det er viktig å presisere at vurderingene ikke er presise eller får frem nyanser når de blir så kortfattet. Bakgrunnen for oppsummeringen under er i NVEs vurderinger gjort i kapittel 3, og det er lagt til grunn trase A1 mellom Tøsse og Brandvik som NVE mener totalt sett vil ha minst negative virkninger.

Vurderingskriterier	Fordeler/nytte	Ulemper/kostnad
Investeringskostnader		Omtrent 160 millioner kroner
Fornybar produksjon	Tilrettelegger for ny produksjon på Rullestad og Håfoss, samt legger til rette for ytterligere produksjon av vannkraft i regionen.	
Visuelle virkninger		Ledningen vil bli synlig i noen områder, men vurderes å ikke bli dominerende i landskapet eller fra bebyggelse. Ledningen blir eksponert ved fjordkryssingene og i Skreddalen. Traseene er stort sett godt skjermet for innsyn, da den hovedsakelig vil gå i skog- og fjellområder.
Friluftsliv		Ledning mellom Tøsse og Brandvik vil berøre nye områder som benyttes til lokalt og regionalt friluftsliv.
Kulturminner	Ingen kjente automatisk fredete kulturminner berøres.	
Naturmangfold		Kraftledningen kan medføre kollisjonsrisiko for fugl. Kun en rødlistet lokalitet registrert nær kraftledningen. Totalt sett lite virkninger.
Arealbeslag		Ledningen vil båndlegge større areal enn eksisterende ledning. Der ledningen går i ny trasé vil ledningen få et byggeforbudsbeltet på 26 meter.
Inngrepsfrie naturområder		Mellom Tøsse og Brandvik vil ledningen føre til noe bortfall av inngrepsfrie naturområder.
Verneområder		Omtrent 700 meter av traseen går i Folgefonna nasjonalpark. Ledningen krysser Mosneselva som er et vernet vassdrag.

5 NVEs innstilling til Olje- og energidepartementet

NVE viser til innstilling av i dag for Kvernhuselva, Skromme og Bordalen 2 kraftverker i Rullestad, samt vedtak om smakraft for Håfoss kraftverk ved Fjæra. Dersom OED gir konsesjon til disse kraftverkene, tilrår NVE at det samtidig gis konsesjon til en ny omtrent 26 kilometer lang 66 kV kraftledning fra Rullestad, via Tøsse til Blåfalli III for å knytte den nye produksjon til nettet. NVE mener at det er en god teknisk og økonomisk tilknytningsløsning for å realisere produksjonspotensialet i området. Det alternativet som etter NVEs vurdering gir minst negative virkninger er alternativ A1 mellom Tøsse og Brandvik og alternativ 1 mellom Brandvik og Blåfalli III.

NVE gjør Olje- og energidepartementet oppmerksom på at det foreligger en klage på avslag om dispensasjon for å krysse Folgefonna nasjonalpark og at denne avventer behandling i Miljødirektoratet.

NVE mener kraftledningen i hovedsak bør bygges med portalmaster i tre, matte traverser og med komposittisolatorer.

Vedlagt NVEs innstilling for ledningen følger utkast til eventuell anleggskonsesjon etter energiloven for 66 kV kraftledningen, samt de elektriske anleggene i de kraftverkene hvor NVE anbefaler konsesjon etter vassdragslovgivningen.

NVE anbefaler at konsesjonen til 66 kV kraftledningen mellom Rullestad og Blåfalli III gis med følgende spesielle vilkår:

1. Varighet

Konsesjonen gjelder inntil **dd.mm.åååå**.

2. Fornyelse

Konsesjonæren skal søke om fornyelse av konsesjonen senest seks måneder før konsesjonen utløper. Dersom konsesjonæren ikke ønsker fornyet konsesjon, skal det innen samme frist gis melding om dette.

3. Bygging

Anlegget skal være ferdigstilt, bygget i henhold til denne konsesjonen og idriftsatt innen 5 år fra endelig konsesjon.

Konsesjonæren kan søke om forlengelse av fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse. Slik søknad skal sendes senest seks måneder før utløpet av fristen.

Konsesjonen bortfaller dersom fristen for ferdigstillelse, bygging og idriftsettelse ikke overholdes.

4. Drift

Konsesjonæren skal stå for driften av anleggene og plikter å gjøre seg kjent med de til enhver tid gjeldende regler for driften.

Bytte av driftsansvarlig selskap krever overføring av konsesjon. Eventuelt framtidig skille mellom eierskap og drift av anleggene konsesjonen omfatter, krever også godkjenning fra NVE. Godkjenning kan gis etter søknad.

5. Nedleggelse

Dersom konsesjonær ønsker å legge ned anlegget mens konsesjonen løper, skal det søkes NVE om dette. Nedleggelse kan ikke skje før vedtak om riving er fattet.

6. Endring av konsesjon

NVE kan fastsette nye vilkår for anlegget dersom det foreligger sterke samfunnsmessige interesser.

7. Tilbakekall av konsesjon

Konsesjonen kan trekkes tilbake dersom konsesjonæren tas under konkursbehandling, innleder gjeldsforhandling, eller på annen måte blir ute av stand til å oppfylle sine plikter etter konsesjonen.

8. Overtredelse av konsesjonen eller konsesjonsvilkår

Ved overtredelse av konsesjonen eller vilkår i denne konsesjonen kan NVE bruke de til enhver tid gjeldende reaksjonsmidler etter energilovgivningen eller bestemmelser gitt i medhold av denne lovgivningen.

NVE kan også i slike tilfeller på ethvert tidspunkt pålegge stans i bygging.

9. Miljø-, transport- og anleggsplan

Anlegget skal bygges, drives, vedlikeholdes og nedlegges i henhold til en miljø-, transport- og anleggsplan, som utarbeides av konsesjonæren og godkjennes av NVE før anleggsstart. Planen skal utarbeides i samsvar med NVEs veileder om utarbeidelse av miljø-, transport- og anleggsplan for anlegg med konsesjon etter energiloven. Dalane energi skal utarbeide planen i kontakt med berørte kommuner, grunneiere og andre rettighetshavere. I områder hvor anleggene for kraftoverføringen og kraftproduksjonen er sammenfallende eller krysser hverandre skal tiltakshaverne samarbeide om utarbeidelse av planen. Planen skal gjøres kjent for entreprenører. Konsesjonæren har ansvaret for at planen følges.

Anlegget skal til enhver tid holdes i tilfredsstillende driftsmessig stand i henhold til miljø-, transport- og anleggsplanen og eventuelt andre vilkår/planer.

Konsesjonæren skal foreta en forsvarlig opprydding og istandsetting av anleggsområdene, som skal være ferdig senest to år etter at anlegget eller deler av anlegget er satt i drift.

Tilsyn med bygging, drift, vedlikehold og nedleggelse av anlegget er tillagt NVE. Utgifter forbundet med NVEs godkjenning av planen, og utgifter til tilsyn med overholdelse av planen dekkes av konsesjonæren.

Ved behov for planer etter andre vilkår, kan disse inkluderes i miljø-, transport- og anleggsplanen.

Konsesjonæren skal avklare undersøkelsesplikten etter kulturminneloven § 9 før miljø-, transport- og anleggsplanen blir godkjent.

Utover det som står i veilederen skal planen særskilt drøfte:

- Riving av 22 kV ledningen mellom Rullestad og Glåmo.
- Dersom det er hekking i kjent jaktfalklokalitet, skal det beskrives hvordan anleggsarbeidet kan gjennomføres for å minimalisere ulempene for denne lokaliteten.
- Hvordan anleggsarbeidet skal gjennomføres i Skreddalen for å minimalisere terrenginngrepet.

6 NVEs vurdering av søknader om ekspropriasjon og forhåndstiltredelse

Ekspropriasjon innebærer at en grunneier/rettighetshaver må gi fra seg eiendomsrettigheter eller andre rettigheter uten å godta dette frivillig, mot at det i en etterfølgende skjønnssak fastsettes erstatning. Dette vil kunne skje dersom grunneier/rettighetshaver og søker ikke lykkes i å forhandle seg fram til minnelige avtaler. NVE forutsetter at tiltakshaver forsøker å komme frem til minnelige ordninger med berørte grunneiere og rettighetshavere jf. oreigningslova § 12.

6.1 Hjemmel

SKL NETT har i medhold av oreigningslova § 2 nr. 19 søkt om tillatelse til å foreta ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å bygge og drive de omsøkte elektriske anleggene, herunder rettigheter for lagring, atkomst og transport. Oreigningslova § 2 nr.19 gir hjemmel til å ekspropriere «så langt det trengst til eller for (...) varmekraftverk, vindkraftverk, kraftlinjer, transformatorstasjonar og andre elektriske anlegg.»

Bestemmelsen gir energimyndighetene hjemmel til å samtykke til ekspropriasjon av eiendomsrett eller bruksrettigheter av de omsøkte anlegg. Totalt har ca. 32 grunneierne vært berørt av de alternative løsningene som har vært vurdert i konsesjonsprosessen. 26 grunneiere blir berørt av tiltakene som NVE anbefaler konsesjon til.

6.2 Omfang av ekspropriasjon

Søknaden gjelder ekspropriasjon til nødvendig grunn og rettigheter for bygging og drift/vedlikehold, herunder rettigheter for lagring, atkomst, ferdsel og transport i forbindelse med bygging og drift/vedlikehold av de omsøkte anleggene.

SKL Nett søker om ekspropriasjon til eiendomsrett for følgende arealer:

- Rullestad transformatorstasjon
- Utvidelse av Blåfalli III koblingsanlegg

SKL Nett søker om ekspropriasjon til bruksrett for følgende arealer:

- *Kraftledningsgaten*

Her vil nødvendig areal for fremføring av ledning bli klausulert. Klausuleringsbeltet utgjør en omtrent 26 meter bred trasé for 66 kV luftledningen. Retten omfatter også rydding av skog i traseen i driftsfasen.

- *Lagring, ferdsel og transport*

Dette omfatter nødvendige rettigheter til lagring, ferdsel og transport av utstyr og materiell på eksisterende privat vei mellom offentlig vei og ledningsanlegg, i terrenget mellom offentlig eller privat vei frem til ledningsanleggene og terrengtransport i ledningstraseen. Bruksretten gjelder også for uttransportering av tømmer som hugges i tilknytning til anlegget.

- *Riggplasser (ev)*

Rett til å etablere riggplasser.

SKL NETT har ikke vist aktuelle riggplasser på kart vedlagt søknadene og grunneier har derfor ikke hatt mulighet til å uttale seg til eventuelle virkninger de kan bli påført. NVE vil derfor ikke inkludere dette punktet i vurderingene av om det bør gis ekspropriasjonstillatelse. Dette må SKL

Nett evt løse gjennom minnelige avtaler eller eventuelt søke om dersom det gis konsesjon til omsøkte tiltak.

6.3 Interesseavveining

Samtykke til ekspropriasjon kan bare gis etter at det er foretatt en interesseavveining etter oreigningsloven § 2 annet ledd: «*Vedtak eller samtykke kan ikkje gjerast eller gjevast uten at det må reknast med at inngrepet tvillaust er meir til gagn enn skade.*» Dette innebærer at samtlige skader og ulemper de omsøkte anlegg medfører, skal avveies mot den nytten som oppnås med ekspropriasjonen.

SKL Nett har søkt om ekspropriasjonstillatelse for alle traseer som det er søkt om konsesjon til. Det vil være disse løsningene som til sammen skal vurderes ved den interesseavveining som skal gjøres for å ta stilling til ekspropriasjon. Det vil videre være den løsning det er gitt konsesjon for som danner utgangspunktet for interesseavveiningen. NVE viser til vurderinger av trasealternativene i kapittel 3.

Vurdering av om inngrepet uten tvil er til mer gagn enn til skade

Interesseavveiningen i denne saken innebærer at hensynet til samfunnets interesse i tilrettelegging for ny fornybar produksjon avveies mot hensynet til de grunneiere eller rettighetshavere som blir berørt og til andre allmenne interesser knyttet til miljø i vid forstand, se kapittel 3.

Enkeltpersoner blir i varierende grad direkte berørt av bygging og drift av de anlegg det anbefales å gi konsesjon til. NVE mener likevel at de samfunnsmessige fordelene ved tiltaket veier tyngre enn hensynet til den enkelte grunneier eller rettighetshaver. NVE har etter en samlet vurdering funnet at de samfunnsmessige fordeler ved de anleggene vi mener det bør gis konsesjon til utvilsomt er større enn skader og ulemper som påføres andre. Vilkåret i oreigningsloven § 2, annet ledd er derfor oppfylt.

6.4 NVEs samtykke til ekspropriasjon

NVE har etter en interesseavveining funnet at de samfunnsmessige fordeler som vinnes ved anleggene utvilsomt er større enn de skader og ulemper som påføres andre. Det foreligger derfor grunnlag etter oreigningsloven § 2 annet ledd, jf. § 2 nr. 19 til å gi samtykke til ekspropriasjon for de anleggene SKL Nett har søkt om. NVE vil på denne bakgrunn anbefale at SKL Nett tildeles ekspropriasjonstillatelse for de omsøkte anleggene. NVE tar ikke stilling til søknaden om forhåndstiltredelse.